

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XV-то обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

XIII заседание, понеделникъ, 17 декемврий 1912 г.

(Открито отъ подиръдседателя г. А. Буровъ, въ 2 ч. 50 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: (Звъни) Моля г. секретаря да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь А. Нипровъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Несторъ Абаджиевъ, Петъръ Бабаджановъ, д-ръ Мицо Багаровъ, Иванъ Балтаджиевъ, Димитъръ х. Баневъ, Петъръ Вешковъ, Стоянъ Бурмовъ, Георги Губидѣльниковъ, Димитъръ Драгиевъ, Иванъ Еневъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Георги Икономовъ, Димитъръ Икономовъ, Стефанъ Икономовъ, Михо Каравасилевъ, Иванъ Кацаровъ, д-ръ Тодоръ Кръстевъ, Тодоръ Лулгаловъ, Георги Маджаровъ, Исмаилъ х. Махмудовъ, Руфи Махмудовъ, Никола Начевъ, Георги Недковъ, Иванъ Пецовъ, Илия Стаматовъ, Ганчо Торомановъ, Боянъ Ханджиевъ, Цонко Харбовъ, Мехмедъ х. Хасановъ и Борисъ Христовъ)

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Отсъствуватъ 20 народни прѣдставители; има, слѣдователно, законния съставъ, за да засѣдава Събранието. Обявямъ заседанието за открито.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, има да съобща, че прѣдседателството е дало слѣдующитѣ отпуски: на поповския народенъ прѣдставителъ, г. Ганчо Торомановъ — 1 день и на хасковския Георги Христордовъ — 2 дена.

Вънъ отъ това, постѣпило е питане отъ софийския народенъ прѣдставителъ г. Янко Сакжзовъ до г. финансовия министъръ, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Понеже г. финансовиятъ министъръ не се е стѣлсилъ да внесе едно прѣдложение за отпускане една помощъ отъ 5.000.000 л., която да се раздаде на бѣдствущитѣ сѣмейства на убититѣ, раненитѣ и находящитѣ се въ войската граждани, питамъ: не смѣта ли г. министърътъ да задоволи тази голѣма пужда на бѣдствущитѣ поради войната сѣмейства

на българскитѣ граждани? И ако мисли, какъ и по какъвъ начинъ смѣта да направи това?“

Това питане ще остане когато дойде г. финансовиятъ министъръ, който сега отсъствува.

Второ питане сѣщо отъ г. Сакжзова до г. министра на вътрѣшнитѣ работи и до г. министра на войната, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Съ обознитѣ реквизиирани кола отъ много части на Сѣверна и Южна-България сѣ изпратени старци 60 и 70-годишни, както и дѣца 10—12-годишни. Тѣзи сѣ прѣминала възрастъ граждани и дѣца нѣкъдѣ не сѣ завръщани отъ два мѣсеца насамъ. Не смѣта ли и не може ли г. министърътъ да разпорежи, щотъ тѣзи слаби хора да бѣдатъ замѣстени съ други по-здрави и по-износливи, каквито ги има множество, задържани отъ военнитѣ власти по разни мѣста, а горнитѣ се възврънатъ по домоветѣ си, за да не ги сварятъ зимнитѣ неслоди по пѣтищата?“

Постѣпило е и друго питане отъ г. Никола Мушановъ, търновски народенъ прѣдставителъ, къмъ г. министра на войната и г. министра на вътрѣшнитѣ работи, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, въ отговора даденъ на интерпелациитѣ на г. Такева и г. Минчева, казва: че цензура нѣма. Тукъ прилагамъ броя отъ 13 декемврий отъ ежедневния вѣстникъ „Дневни новини“, въ който се вижда, че цензура има, както и начина на дѣйствието на г. г. цензоритѣ.

„Питамъ г. министра на войната и г. министра на вътрѣшнитѣ работи: убѣждаватъ ли се отъ факта, който имъ показвамъ, че цензура има и какви мѣрки мислятъ да взематъ, за да се прѣдохрани за въ бѣдѣща печатътъ ни отъ подобни произволи?“

Тукъ е прибавенъ вѣстникътъ, отъ който се вижда, че има известни пасажки въ уводната статия зачеркнати.

Вънъ отъ тѣзи питання, има още двѣ други, които по-рано бѣха съобщени, едното отъ г. Такева, а дру-

гото отъ г. Сакжзова, на които също ще трѣбва да се отговори днесъ.

По отношение на двѣтъ питання, които се касаятъ до г. министра на войната, ще бѣде отговорено сега, а колкото за питаннята до г. министра на финансите и г. министра на вътрѣшнитѣ работи, ще бѣде отговорено, когато респективнитѣ министри дойдатъ.

Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Народниятъ прѣдставителъ г. Янко Сакжзовъ е отправилъ едно питане до мене, а именно да-ли ми е извѣстно, че съ обознитѣ реквизиранн кола въ Сѣверна и Южна-България били изпратени старци на 60 години, както и дѣца — 11 до 12-годишни и че тѣзи възрастни граждани и дѣца нѣкадѣ не сѣ се завърнали по домоветѣ си отъ два мѣсеца насамъ. Та задава въпроса, не смѣтамъ ли и не мога ли да направя нѣщо, че тѣзи слаби хора да бѣдатъ замѣстени съ по-здрави и по-износливи, каквито ги има множество, задържани отъ военнитѣ власти по разни мѣста, а горпитѣ граждани да се завърнатъ по домоветѣ.

На това питане има да отговоря, че мене лично не е и не може да бѣде извѣстно, да-ли старци, или жени, или дѣца сѣ изпратени да волятъ колата, които сѣ реквизиранн отъ законнитѣ реквизиционни власти и дадени въ разпореждане въ главно тилово управление на дѣйствующата армия, по простата причина, че това се извършва по искането на главно тилово управление на щаба на армията, а се изпълнява отъ законнитѣ реквизиционни органи въ страната. Въ всѣки случай, обаче, подиръ това съобщение, направено отъ г. Сакжзова, вземамъ актъ отъ питането и ще прѣдамъ това питане въ щаба на дѣйствующата армия, респективно на главно тилово управление, и ако дѣйствително има такива старци и дѣца, да се направи потребното да бѣдатъ повърнати по домоветѣ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Янко Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ: Ние всички лично сме видѣли такива старци и дѣца съ обознитѣ кола. И поставили сѣ оплаквания не само до мене, но и до всички, че такива случаи има. Мене ме радва съобщението на г. министра на войната, че той ще се разпорежи, ако подобно нѣщо има, да бѣде прѣкратено. Това ще бѣде едно добро дѣло прѣдъ видъ на настѣпващитѣ зимни дни.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Второто питане отправено до мене е отъ народния прѣдставителъ г. Михаилъ Такевъ, съ съдържание: да-ли не считамъ за възможно да се съобщи, ако не публично, то поне чрѣзъ запечатани писма до сѣмействата на ония офицери, лѣкари и портупей-юнкери, които сѣ оставили коститѣ си на бойнитѣ полета въ защита на отечеството, за да могатъ сѣмействата имъ да изпълнятъ всички религиозни обряди, които съпровождатъ смъртта на всѣки християнинъ.

Г. г. народни прѣдставители! На това питане заслужава да се даде едно много обширно обяснение, но по извѣстни съображения дълженъ съмъ да се въздържа и ще помоля народното прѣдставителство да се задоволи съ едно друго много кратко обяснение, а именно, че отъ самото начало на войната и до последнитѣ дни, по извѣстни твърди сериозни и деликатни причини, въ интереса на военното дѣло, щабътъ на дѣйствующата армия, който само той може да знае кой е билъ убитъ, кой е билъ раненъ, какъ и кога

е считалъ за потребно да не дава тѣзи свѣдѣния. Въ последно време, обаче, щабътъ на дѣйствующата армия е взелъ нужнитѣ мѣрки постепенно и не свършено гласно чрѣзъ министерството, а по разни пѣтица, да доведе до свѣдѣние сѣмействата на падналитѣ и последнитѣ дни, отъ частни свѣдѣния, мажъ е извѣстно, че много сѣмейства сѣ били вече осведомени за загубитѣ, които сѣ имали нещастното да прѣтърпятъ. Мисли, че г. г. народнитѣ прѣдставители съзнаватъ деликатността на причинитѣ, по които щабътъ на дѣйствующата армия досега си е наложилъ една такава мѣрка. Ако народното прѣдставителство си желало щабътъ на дѣйствующата армия да се откаже отъ възприетитѣ за случая свои съображения, но оставашио друго, освѣтъ чрѣзъ изказване тукъ волята си да се поприка азъ да прѣдамъ волята на народното прѣдставителство въ щаба на дѣйствующата армия, за да се изпълни това желание на народното прѣдставителство; обаче бихъ препорѣчалъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, особено сега, когато вече щабътъ е пристъпилъ къмъ съобщаване на тѣзи свѣдѣния и бихъ молилъ народното прѣдставителство да се задоволи съ това, което е въ програмата на щаба на дѣйствующата армия по този прѣдметъ и да го остави той да направи своето, тъй както го намира за необходимо въ интереса на военното дѣло, като заедно съ това считамъ за нужно да прибавя, че не само щабътъ на дѣйствующата армия, не само азъ, ами и цѣлото правителство съзнаваме моралнитѣ, тъй да се каже, измѣчвания, които тежатъ въ душата на сѣмействата на огиѣзи, които сѣ имали нещастното да сложатъ коститѣ си въ защита на отечеството. Прѣдъ видъ на по-висши отечествени интереси, българскиятъ гражданинъ, тъй както е ималъ доблестта да отидѣли и да изпрати храбрива си синъ на бойното поле, сѣциятъ този български гражданинъ ще има и доблестта да понесе още и тѣзи морални измѣчвания.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Тѣй като запитвачътъ отсъствува, давамъ думата на г. министра на войната да отговори и на другитѣ питання.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Народниятъ прѣдставителъ г. Сакжзовъ е отправилъ тѣй също едно питане къмъ мене, съдържаше два пункта. Първиятъ пунктъ е да-ли сѣ се повърнали по мѣстата си болнитѣ войници отъ Раховско, които безъ прѣгледъ отъ лѣкарь сѣ били пакъ пратени на бойното поле въ своитѣ полкове.

По тази точка, г. г. народни прѣдставители, историята е такава. Прѣди 5—6 дена получихъ копие отъ една депеша, адресирана до мене и до нѣкои народни прѣдставители, подписана отъ нѣколко селяни отъ с. Кнежа, съ която ми съобщаватъ, че отъ Рахово началникътъ на гарнизона билъ изпратилъ една команда войници, ранени и оздравѣли, да отидатъ обратно въ своитѣ полкове, обаче измежду тѣхъ имало нѣколко души недооздравѣли. Депешата бѣше получена въ срѣдъ нощъ. На слѣдующата заранъ отправямъ до началника на гарнизона въ Рахово запитване, доколко това е вѣрно, и плюсъ заповѣдъ, ако командата войници не сѣ още изпратени, да ги подложатъ на медицински прѣгледъ и освидѣтелствуватъ, и ако се намѣрятъ болни и недооздравѣли, да се отдѣлятъ; ако, обаче, командата е пратена, да ми съобщатъ, по кой пътъ е пратена, за да може по пътя да я застине моята заповѣдъ, за да се подложатъ на едно ново прѣосвидѣтелствуване. Така и стана. Началникътъ на гарнизона ми отговори съ една друга депеша отъ 8 того подъ № 476, че всички войници отъ тази команда били прѣдварително освидѣтелствували отъ една медицинска комисия. При все това, обаче, по пътя на слѣдвѣ-

нето ѝ, азъ намѣрихъ тази команда на слѣдующия денъ тукъ въ София, на гарата, дѣто тя бѣ спрѣна, и по мое нареждане, бѣше подложена въ вагонитѣ набързо на едно прѣглеждане отъ единъ офицеръ само и сж били извадени около 11 души не напълно здрави, които сж били задържани въ тукашната болница да се лѣкуватъ. Прѣдъ видъ на това, че командата не се е спрѣла тукъ, а е продължила по-нататъкъ пѣтя си, сѣмниятъ денъ телеграфирахъ на началника на гарнизона въ Мустафа-паша да я причака и подложи на прѣосвидѣтелствуване отъ една медицинска комисиия, което дѣйствително се изпълни. Тамъ едновременно, заедно съ тази команда отъ Орѣхово, сж били прѣгледани още нѣколко команди отъ други гарнизони и отъ около 500-тѣ души, които сж били прѣосвидѣтелствувани, намѣрени сж 5—6 души недостатъчно оздравѣли, които сж били задържани по мое разпореждане въ болницата въ Мустафа-паша на лѣкуване.

Отъ факта, че дѣйствително въ Орѣховската команда сж намѣрени, както казахъ, въ София 11 души не напълно оздравѣли, се оправдава напълно оплакването, което бѣше подадено до мене отъ тѣзи нѣколко души селяни. Една виновностъ въ началника на гарнизона въ Рахово, който въ случая е пропусналъ тия нѣколко неоздравѣли напълно, повидимому има и той по свой редъ ще изтърпи заслуженото. Обаче, длъженъ съмъ да прибавя, че една пълна виновностъ не може да се признае затова, защото той е билъ поставенъ въ физическа невъзможностъ да изпълни всичко точно тъй, както му се диктува отъ законитѣ, поради обстоятелството, че въ Рахово не е имало нужнитѣ лѣкари, за да може дѣйствително, основателно, пълно и точно да се сформира една медицинска комисиия, която да направи едно такова медицинско прѣглеждане. За цѣлата шеста областъ, въ която влиза Рахово прѣди мѣсець и половина, когато се произвеждаше наборътъ, имаме на разположение всичко на всичко двама лѣкари и тогава, когато трѣбваша за четири пункта по двама лѣкари, осемъ лѣкари, ние се принудихме на двѣ мѣста да назначимъ по единъ лѣкаръ, а на другитѣ двѣ мѣста, понеже случайно имаме на разположение въ тази областъ двѣ жени лѣкарки, ние бѣхме принудени да поставимъ жени лѣкарки, като имъ дадохме фелдшери въ тѣхна помощъ. Ето при какви оскѣдни условия отъ лѣкарски персоналъ се намирахме и продължаваме още да се намираме, за да видите, че ако не напълно, въ всѣки случай, въ значителна степенъ е оправдано, дѣто този началникъ не е ималъ физическа възможностъ да изпълни точно дългъ си, а е станало това опущение.

По другата точка, която се съдържа въ питането на т. Сакжзова и която се отнася до обстоятелството, че имало въ третата балканска дивизионна областъ и въ нѣкой други полкови окръжия войници, които сж били обложени по-рано съ воененъ данѣкъ, а пъкъ били взети въ редоветъ на войската и задържани, тогава, когато въ другитѣ дивизионни области, подобнитѣ тѣхни другари били невзимани или взети, но пуснати, по това питане, казвамъ, което съдържа току-що обясненото, имамъ да дамъ слѣдующето обяснение. Произвеждането общата мобилизация въ царството се извърши сравнително съ нѣколко нередовности, състоящи се, или изразяющи се въ слѣдующето. Имаше мнозина запасни войници, които не отидоха направо да се явятъ въ своитѣ части, а отидоха въ чужди части. Това е станало поради обстоятелствата, че нито общинскитѣ управления, нито полковитѣ окръжия, нито самитѣ тѣ — запаснитѣ войници — сж се погрижили заблаговременно да видятъ кой какъ се вика въ случай на мобилизация. Споредъ законитѣ и разнитѣ правилници, които съществуватъ по прѣдмета, всѣки единъ запла-

сенъ войникъ би трѣбвало да се погрижи заблаговременно да получи отъ общинското управление единъ билетъ, въ който да бжде опрѣдѣлено въ случай на мобилизация какъ, въ кой градъ, въ коя частъ има да се яви. Една полѣма частъ, обаче, отъ запаснитѣ войници не сж имали на ръка такива билети. Причината на това е, отъ една страна, тѣхната лична незаинтересованостъ, отъ друга страна, общинскитѣ управления, които сж били длъжни да изпратятъ такива билети и които не сж се погрижили да изпратятъ на всичкитѣ запасни въ общината билети, и отъ трета страна, защото отъ нѣкои полкови окръжия списъцитѣ сж били недостатъчно редовно водени, поради което и списъцитѣ въ общинитѣ сжщо сж били нередовни. Подиръ туй има още нѣколко други нередовности, които се състоятъ въ това, че известни младежи, които дѣйствително въ мирно врѣме сж били освободени отъ носене военна повинностъ, обложени съ данѣкъ, по силата на едно разпореждане на шаба на армията отъ 1904 г., прѣдъ видъ на полѣмния недостигъ да се попълнятъ войсковитѣ части по шата на военния съставъ, е трѣбвало да бждатъ разсортирвани и всички намѣрени годни за носене на разни тилови нестроеви служби въ военно врѣме, да бждатъ зачислени въ запаса на армията, макаръ и да не сж служили и макаръ да плащатъ данѣкъ. Въ нѣколко, 2—3, окръжия въ една областъ и въ друга една пѣла дивизионна областъ, не всичкитѣ годни за тѣзи служби младежи, сж били записани въ списъцитѣ въ запаса на дѣйствующата армия. Ето какви обстоятелства сж причинили така сжщо една малка нередовностъ при произвеждането на мобилизацията. Тѣзи нѣколко нередовности бѣха ми известни още отъ самото начало на мобилизацията, и още отъ 29 септемврий азъ съмъ вече възбудилъ прѣписка между министерството и надлежитѣ органи въ царството по тази служба — началницитѣ на дивизионнитѣ области и полковитѣ окръжия. И се държи още прѣписката отъ тогазъ насамъ, като продължавамъ дотокозъ, докогато условията днесъ ми позволяватъ, да поправамъ тѣзи допуснати грѣшки. Въ запитването се говори, че имало нѣкакъ си задържани такива, а пъкъ нѣкакъ, въ други нѣкои области — освободени. Освободени никъдѣ нѣма. Напротивъ, има пропуснати, незаписани въ списъцитѣ на полковитѣ окръжия, като числящи се въ запаса и тѣ сж останали, неявили се въ частитѣ, а не че сж били докарани по-рано, а послѣ освободени, та такова освобождение да е направено въ нѣкои части, а въ частитѣ на балканската областъ да не е направено.

Въ всѣки случай, възможното за поправяне на станалитѣ нѣколко грѣшки, ще се направи и безъ това запитване и безъ туй подканване, защото тукъ прѣдъ мене на масата ми се намира цѣлата тази прѣписка и запитвачътъ, г. Сакжзовъ, ако обича, може да дойде да прѣгледа всички официални документи, че въ свое врѣме, съвършено заблаговременно, безъ да е пропуснато недѣла даже, министерството си е изпълнило дългъ. Но ако не е могло да се поставятъ всички забѣлѣзани и открити нередовности, то е именно поради обстоятелството, че е нѣмало физическа възможностъ за това. И дѣйствително не ще има по-нататъкъ защо, неумѣстно е даже, да се ровятъ полковетѣ, които стоятъ на боиното поле, нито пъкъ тукъ въ страната, какъто сж останали толкозъ много число гражданъ назначени въ разни обществени служби, да се смущаватъ сега и да се прави пѣла пертурбация помежду имъ, за да се поправятъ нѣкакви си грѣшки. Азъ се ограничихъ съ едно окръжно прѣдписание да съобща на началницитѣ на дивизионнитѣ области, че едно пълно изправление на станалитѣ грѣшки би създавало едно по-толѣмо, може-би, забъркване прѣзъ периода на военнитѣ дѣйствия, откогато да се по-

могне. Заради туй, задоволявамъ се да призная, че трѣбва да бѣдатъ въ войската само тѣзи, които вече въ свое врѣме сж били записани въ списъцитѣ на полковитѣ окръжия, като числящи се въ запаса. Ако отъ тѣхъ има нѣкои останали и неявивши се, то трѣбва да бѣдатъ извикани и изпратени въ частитѣ. Но онѣзи, които сж останали незаписани въ списъцитѣ, не ги дирятъ, защото съ това може да се увеличи значението на грѣшнитѣ, отколкото да се помогне на дѣлото. Въ всѣки случай, възможното е прѣдприето и министерството продължава да слѣдва по-нататѣкъ, за да може по възможностъ да се достигне до едно изправление на грѣшнитѣ.

Х. Поповъ: Може ли да ми обадите какъ счита Военното министерство за онѣзи, които плащатъ данѣкъ и които не е трѣбвало да бѣдатъ взети, а сж взети, трѣбва ли да имъ се върне данѣкътъ или не?

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Не отъ вчера или отъ завчера, а още отъ 1904 г. има едно тълкуване на закона, издадено отъ страна на Военното министерство, което гласи, че който плаща данѣкъ, се освобождава отъ носене военна повинностъ само въ мирно врѣме, обаче въ военно врѣме онѣзи отъ тѣхъ, които могатъ по физическо положение да извършватъ известни служби въ тѣла на армията, нестроеви служби, се записватъ въ запаса на дѣйствующата армия и при обща мобилизация се повижаватъ, безъ огледъ на това, да-ли сж служили въ мирно врѣме или не. Освѣнтъ туй, имаше години, когато способни младежи бѣха освобождавани отъ служба въ редоветѣ на войската и направо се облагаха съ данѣкъ. Въ послѣдствие, както ви е известно, законътъ постанови, щото подобнитѣ да прѣкарватъ съкратенъ срокъ на службата. Тѣй че, въ запаса на дѣйствующата армия има нѣколко години призиви, набори, които не сж служили никакъ хора съвършено здрави, безъ никакви физически недостатѣци и освобождавани по тогавашнитѣ наредби. Обаче, въ послѣдствие записани въ армията сж прѣдзначени да изпълняватъ нѣкои тѣлови служби, а не съ пущка въ рѣка въ редоветѣ на войската.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата софийскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Я. Санжзовъ.

Я. Санжзовъ: Въ моето питане има двѣ страни: едната е законната, другата е фактичиската. Азъ съмъ задоволенъ, ако г. министърътъ е далъ разпоредби, щото фактичиската страна, тѣзи, които сж неправилно взети, да бѣдатъ повърнати. А законната страна, дѣ е станала тази грѣшка, дѣ е станала тази нередовностъ, оставямъ на бъдещето, тя ще бѣде поправена отъ народното прѣдставителство.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Постѣпило е още едно питане до г. военния министъръ отъ пловдивския народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Борисъ Вазовъ, съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Възъ основание на чл. 60 отъ правилника за вжтрѣшния редъ на Народното събрание, правя слѣдното питане:

„1. Известно ли е на г. министра, че по правдоветѣ и селата сж останали младежи години за военна служба, нечислящи се по списъцитѣ и непризовани на обучение? Ако му е известно, какви мѣрки е взелъ или смѣта да вземе, за да се викатъ подъ знамената тия младежи?

„2. Не счита ли г. министърътъ за необходимо да се изпратятъ въ частитѣ всички останали по градоветѣ (офицерски) ординарци — долни чинове, които всички принадлежатъ къмъ поднитѣ за служба въ първата линия набори? Числото на тия ординарци възлиза на нѣколко хиляди души.

„3. Не счита ли г. министърътъ за необходимо да се направи ревизия на младежитѣ обложени съ воененъ данѣкъ, като поднитѣ се извикатъ подъ знамената?

„4. Известно ли е на г. министра, че има офицери отъ дѣйствителна служба, на които сж повѣрени длѣжности тѣлови или щабни, когато на сѣщитѣ тия офицери, поради тѣхната подготовка, мѣстото е въ първата линия, да командуватъ полкове, дружини, батарен и роти? Какви мѣрки смѣта да вземе г. министърътъ, за да се турне край на това разпрѣскване дѣйствующихъ офицери по нестроеви длѣжности, когато е известно, че числото на тия офицери е и безъ това осекдно?“

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Азъ съмъ готовъ да отговоря веднага.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Г. министърътъ ще отговори веднага.

Има думата г. военниятъ министъръ.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Г. г. народни прѣдставители! На първия пунктъ отъ питането на народния прѣдставителъ г. д-ръ Вазовъ, веднага въ рѣката ми е официалниятъ документъ, който съдържа отговора. На 8 ноември азъ съмъ отправилъ едно окръжно до началникитѣ на дивизионнитѣ области съ показания такъва, че всички лица въ всѣко полково окръжие на възраст отъ 21 до 46 години, т. е. периодътъ, прѣзъ който българскитѣ граждани сж задѣлжени да отбиватъ войнската си повинностъ, трѣбва да фигуриратъ въ списъцитѣ и книгата. Но има едни отъ тѣхъ, които сж стояли въ мирно врѣме на служба или числящи се въ запаса, и други като освободени съвѣтъ и обложени по разни законни причини. Ако въ дѣйствителностъ въ нѣкои окръзи се намиратъ на възраст отъ 21 до 40 години, безъ да влизатъ въ една отъ горнитѣ двѣ категории, това показва, че тѣ сж отклонили отъ военната служба и сирѣмъ тѣхъ трѣбва да се прилага законътъ, като се прѣслѣдватъ за отклонили. Тѣй щото, споредъ тая моя прѣдупрѣдителна разпоредба, както виждате, г. г. народни прѣдставители, ако народниятъ прѣдставителъ г. д-ръ Вазовъ подразбира такъва младежи, . . .

Д-ръ Б. Вазовъ: Които не сж записани по погрѣшка, които не сж викани на обучение, а такъва има.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: . . . тѣ ще бѣдатъ отъ категорията на отклонили се. Знаете, че законътъ прѣслѣдва тѣзи отклонили и когато подобенъ единъ би се открилъ, той се прѣдава да отговаря въ съда. Такова едно прѣдупрѣждение още на 8 ноември направихъ отъ моя страна, макаръ да бѣ излишно, защото, само по себе си, това е въ длѣжността на органитѣ на властѣта, шо въ днешнитѣ врѣмена, когато това обстоятелство може да има по-голѣмо значение, азъ счетохъ за нужно да направя едно ново напомнюване и на надлежитѣ органи.

Вториятъ пунктъ се отнася до задѣлжанитѣ при офицерскитѣ сѣмейства ординарци, и ме пита г. народниятъ прѣдставителъ, не считамъ ли за необходимо да се разпореди тѣзи ординарци да се изпратятъ въ своитѣ части, съ което щѣло да се увеличи числото на борцитѣ на бойното поле съ нѣколко стотици или хиляди души. Г. г. народни прѣдставители! Правото на офицера да държи при сѣмейството си ординарецъ не фигурира никадѣ записано въ законитѣ, които сж изгзали отъ тази сграда; обаче фактъ е, че отъ 30 и толкова години, откакъ сѣществува държавата ни, сѣмействата офицерски се ползватъ отъ това право, и туй, единъ видъ доточкова се уза-

конило, щото азъ лично отъ своя страна не съмъ считалъ себе си компетентенъ и въ положение да взема да отмени едно такова неписано, но вече отъ вѣкове, да не кажа, но отъ десетилѣтия узаконено мѣроприятие. Още повече, че въ врѣме на война, въ каквото врѣме се намираме сега, би било отъ моя страна твърдѣ неблагоприятно да посегна на една такава деликатна страна на въпроса и да туря нѣкои, нѣма да кажа всички, г. г. офицери, които сѫ тамъ на бойното поле, въ едно какво-годѣ негодувателно положение. Защото, като сѫ се отправили въ своите части на бойното поле, оставили сѫ въ своите семейства ординарци, надѣвали сѫ се, че до известна степенъ нѣкакво обезпечение сѫ оставили на семействата си и, въ тѣхно отсъствие да ги лишимъ отъ това, на което тѣ сѫ разчитали, би било твърдѣ неблагоприятно. Отъ своя страна не сметохъ себе си тъй силенъ, за да се осмѣя на такова едно мѣроприятие, още повече, както и казахъ, ако и да нѣма писанъ законъ, който да дава това право, въ всѣки случай, нѣма другъ писанъ законъ, който да запрѣщава това право. Въ Министерския съветъ е билъ повдигнатъ този въпросъ, и тамъ така сѫщо е билъ оставанъ най-малко висящъ, въ всѣки случай, безъ известно разрѣшение, като се е считало, че това въ днешните врѣмена е едно отъ сравнително най-маловажните мѣроприятия, които би заслужавали да се взематъ. Сега, ако народното прѣдставителство би намѣрило, по случая, като се прави такова питане, да изкаже мнѣние, че трѣбва да се отмени правото на офицерскитѣ семейства ординарци, запорѣдите, изразете това желание, азъ съмъ готовъ да го туря въ изпълнение; но ви прѣдупрѣждавамъ, г. г. народни прѣдставители, че въпросътъ е много деликатенъ и не би било желателно тъй взискателно да се гледа на него.

По третата точка отговорътъ се съдържа въ отговора, който бѣхъ далъ на запитвача г. Сакжзовъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Има разлика, г. министре. Касае се за тѣзи, които плащатъ воененъ данѣкъ и които сѫ годни за военна служба и, че при една ревизия, ще се види, че сѫ годни, че могатъ да бѣдатъ изпратени на служба.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Ето какво може да бѣде въ дѣйствителностъ. Има младежи, които въ свое врѣме, когато сѫ били гледани прѣдъ наборните комисии и послѣ провѣрявали въ върховните провѣрочни комисии, или пъкъ чрѣзъ освѣдетелствувание въ полковетѣ, сѫ намѣрени за негодни и сѫ уволнени отъ дѣйствителна служба; въ послѣствие, подиръ година, двѣ, три, петъ, десетъ, 15, може да сѫ се поправили, да сѫ станали съвършено здрави и, понеже на врѣмето сѫ били смѣтнати и записани въ списъцитѣ като болни, неспособни, негодни, то продължавало е до день-днешенъ да се считатъ за неспособни, а между това, както казахъ, съ течение на врѣмето сѫ имали участието да поправятъ здравето си. Вѣроятно, такива трѣбва да бѣдатъ тѣзи младежи, които има прѣдъ видъ г. народниятъ прѣдставителъ, и тѣхъ визира. Сега, такива едни периодически освѣдетелствувания на уволнени по болестъ не сѫ прѣвидени въ закона и не сѫ се практикували. Това би било много умѣстно, справедливо и цѣлесъобразно, но досега подобна мѣрка не е практикувана и да се приложи въ настояще врѣме, когато не е прѣдписана отъ законитѣ, това би значило едно излизане вънъ отъ законитѣ, едно прѣвишаване на властѣта отъ страна на министра, и азъ бихъ се подвъргналъ тукъ на запитвания въ една обратна форма, защото, безъ да ми е дадено право отъ законитѣ съмъ го установилъ. Заради това не съмъ и помислилъ и смѣтамъ, че не би трѣбвало да се установи едно такова прѣосвѣдетелству-

ване дотогава, докогато то не бѣде вписано въ закона като задължително.

Четвъртата точка съдържа питането: дали не намирамъ за умѣстно, щото на офицеритѣ, на които сѫ повѣрени длѣжности тилови или шабни, а пъкъ сравнително сѫ по-години отъ юнѣзи, които се намиратъ въ строя, да се заповѣда да направятъ една надлежна смѣна. Тази точка е по-пространна; азъ въ такава кратка мисль извлечамъ съдържанието ѝ само. Мисля, че тѣмъ това именно изказвате, г. д-ръ Вазовъ, да?

Д-ръ Б. Вазовъ: Тамъ е казано, г. министре; има малка разлика.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Тогава, да го прочета точно: (Чете) „Извѣстно ли е на г. министра, че има офицери отъ дѣйствителна служба, на които е повѣрена тилова служба, когато на тѣзи офицери, поради тѣхната подготовка, мѣстото е въ първата линия, да командуватъ полкове, дружини, батареи и роти. Какви мѣрки смѣта да вземе г. министърътъ, за да се тури край на това разпрѣдѣляне на дѣйствующитѣ офицери по нестроени длѣжности, когато е известно, че числото на офицеритѣ и безъ това е оскъдно.“ Въ това отношение мнѣно е да се отговори на народния прѣдставител г. д-ръ Вазовъ затова, защото властѣта за разнитѣ назначения на офицеритѣ въ военно врѣме е съсредоточена въ шаба на дѣйствующата армия. Шаботъ на дѣйствующата армия е, който е компетентенъ, който е властенъ да вземе днесъ единъ офицеръ отъ едно мѣсто и да го прѣмѣсти на друго мѣсто, да го прѣназначи отъ една длѣжност на друга. Освѣтъ това въ всѣки единъ полкъ разпрѣдѣлението на офицеритѣ, които съответствуватъ на длѣжноститѣ ротни командири по ротитѣ отива отъ полковия командиръ. Въ една ревизия, въ една бригада, дадена въ разположението да началника на дивизията или началника на бригадата, офицеритѣ се разпрѣдѣлятъ споредъ тѣхнитѣ особени служебни познания, способности и достойнства, по усмотрѣнието на началницитѣ на тѣзи части, т. е. респективно дивизии или бригади. Ако изобщо въпросътъ тукъ е, че е забѣлѣзано, като една нецѣлесъобразностъ, назначаването на известна група офицери на длѣжности, които не съответствуватъ на тѣхнитѣ познания и способности, то това би трѣбвало да се разгледва поотдѣлно за всѣки едно, като се дѣри за всѣки отдѣленъ случай прѣмийтъ виновникъ. Но, въ всѣки случай, единственото, което въ случая азъ полезно мога да направя, то е да прѣпорѣчамъ въ шаба на дѣйствующата армия това свѣдѣние, което е дошло до народния прѣдставител г. д-ръ Вазовъ, за да го има прѣдъ видъ и той по-нататкъ да обърне внимание, ако има нѣкакдѣ нѣщо съзнателно или несъзнателно пропуснато въ тоя смисълъ, да се поправи. Това обѣщавамъ да направя.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. д-ръ Борисъ Вазовъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Съ извънредно полѣма прѣдосторожностъ и даже страхъ направихъ тѣзи питанія, прѣдъ видъ на деликатната материя, която тѣ докосватъ. Извѣстно е обаче, че ние сме единъ тѣсносърдеченъ народъ и когато се касае за крѣвния данѣкъ, военната служба, особено въ такива моменти, каквито прѣживяваме, всѣки единъ е наклоненъ даже да прѣвеличава грѣшкитѣ, които могатъ да станатъ или сѫ станали. Съ моето питане азъ съвсѣмъ не искамъ нито да създавамъ мъчнотии на г. военния министъръ, защото съмъ увѣренъ, че той отъ своя страна е направилъ каквото трѣбва. Нито пъкъ искамъ да интригувамъ срѣщу начал-

ството на нашата армия, която е на театра на военните действия — далеч сѣмъ отъ тая мисълъ.

Но ще се спра по първата точка. Мисля че всички сѣ удовлетворени отъ това, което каза г. министърътъ, именно, че той своевременно е направилъ разпореждане, щото лицата, които по една или друга причина, не сѣ записани въ списъците, не, но които сѣ годни да бѣдатъ призовани подъ знамената, безразлично какъва имъ е възрастта, да отидатъ въ-оръжени, защото не знаемъ дали нѣма да ни бѣдатъ потребни.

По втората точка, по отношение на ординарите, пакъ повтарямъ да кажа, г-да, не сѣмъ азъ, който ще отида да кажа нѣкакви нехѣстни работи или нѣща, които могатъ да докоснатъ престижа на нашето дѣйствующе офицерство. Ние не ще можемъ да се наплатимъ на нашите офицери и държавата много ще има да прави за да стане квити съ тия ратници на голѣмото дѣло, което сега се върши. Обаче, струва ми се, че съ нищо не може да се оправдае спирането въ градоветъ и гарнизонитѣ на млади войници отъ последните набори, отъ 33, 34 набори, годни за работа, които по самата мобилизация се прѣдвиждатъ да бѣдатъ въ първата линия. Трѣбва веднага да добавя, че нѣкои полкови командири сѣ имали прѣвидливостта и строгостта, щото сами сѣ разрѣшили този въпросъ, като сѣ вземали ординаритѣ и сѣ оставили на военното начальство да допълни тази липса на ординарчество съ хора отъ опълчението, което е по-приемливо въ случая; но въ никакъ случай не може да се оправдае това — да се задържи единъ младъ човѣкъ въ града, защото това влияе деморализующе, а както казахъ, ние сме единъ тѣсносърдеченъ народъ — ние обръщаме много голѣмо внимание на тѣзи факти и сме въ състояние често пѣти да дигнемъ тамъ известна прѣднамѣреностъ.

Обаждатъ се: Известна фаворизация.

Д-ръ Б. Вазовъ: И азъ мисля, че г. военниятъ министъръ самъ, по своя властъ, именно защото той не е на театра на военните действия, а е тукъ, понеже се касае за гарнизони, които сѣ въ стара България, може да се разпорежи да стане това нѣщо. То нѣма да докосне никакви прерогативи на офицеритѣ и никаква традиция не може да устои срѣщу нуждата отъ войници, която ние имаме. Ние се намираме въ военно врѣме, когато, даже и да има такава традиция, по която се прахосватъ хора, тая традиция трѣбва да изчезне. Азъ самъ сѣмъ офицеръ и мога да кажа, че офицерството нѣма да види въ това никакво нарушение на своите прерогативи, и асѣжъ никой възпитателъ на българскитѣ граждани въ военно отношение нѣма да има такива екзорбитантни претенции, да задържа маса хора въ градоветѣ, които трѣбва да бѣдатъ на бойното поле.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Прѣдупрѣждавамъ Ви, че дебати не могатъ да ставатъ по питанята.

Д-ръ Б. Вазовъ: Азъ бихъ прѣдупрѣдилъ г. военния министъръ да вземе актъ отъ това желание, което не е само мое, но, вѣрвамъ, има съчувствието на всички г. г. народни прѣдставители.

По третото питане. То се отнася до ония лица, които сѣ били обложени съ воененъ данѣкъ, но които слѣдъ една, двѣ или три години сѣ станали годни за служба. Въ тази ограда много е неудобно да се споменаватъ имена и азъ нѣма да опоменавамъ. Обаче на мене, па и на други лица сѣ известни лица, които дѣйствително сѣ освободени отъ военна служба, които плащатъ воененъ данѣкъ, но сѣ годни, и това не може да се търпи. Не искамъ да кажа, че

военното начальство е направило грѣшка, но има такива случаи. Колкото и малко да сѣ тѣ, нека бѣдемъ строги по отношение на военната служба. Доволенъ сѣмъ, че г. министърътъ взема актъ отъ това. Асѣжъ щомъ нѣкой е годенъ не може да бѣде прикритъ, защото има комисия, която ще го прѣглежда. Азъ завчера намѣрихъ една компания отъ 12 души . . .

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Когато отговаряхъ на питането на г. Сажжова, азъ ви казахъ, че такива случаи дѣйствително сѣ констатирани, обаче тѣ се дължатъ на грѣшки направени било отъ полковитѣ окръжия, било отъ общинскитѣ управления и сега всички тѣзи грѣшки се провѣрватъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Азъ завчера видѣхъ компания отъ 12 души младежи, които сѣ по-години отъ мене и всички насъ и ги попитахъ защо стоятъ.

С. Консуловъ: Може-би иматъ секретни недостатѣци.

Д-ръ Б. Вазовъ: Това хората не могатъ да търпятъ. Наистина, то е работа на комисията, не може военниятъ министъръ самъ да го направи, нека да ги прѣгледаатъ пакъ.

Х. Поповъ: Отвѣтъ ги гледате години, но може да сѣ негодни.

Д-ръ Б. Вазовъ: Четвъртото питане е много деликатно; асѣжъ азъ нѣма да се спирамъ много върху него. Само искамъ да заявя на почитаемото Народно събрание да знае, че азъ не искамъ да интригувамъ противъ началницитѣ и главнокомандующия на армията. Въ бързината на мобилизацията, въ бързината на военните действия има известни нѣща забравени, пропуснати. Азъ сѣмъ доволенъ отъ това, че г. министърътъ взе актъ да поправи това, какѣто трѣбва. Азъ вѣрвамъ, че нашето начальство, което сѣ тѣй отличило при воденето на военните действия, ще се помъчи да отстрани известни неудобства и тукъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Прѣди да мислимъ на дневния редъ ще съобща, че разрѣшихъ още единъ отпущъ отъ 2 дена на народния прѣдставителъ г. Иванъ Пецовъ, по болестъ.

Знаете, г. г. народни прѣдставители, че споредъ закона, който е въ сила, отсрочката изтича на 17 декемврий и, ако ние днесъ не успѣемъ да гласуваме на трето четене законопроекта за допълнение тази наредба, рискува се да стане едно скъсване въ ефекта на закона. Затова моля г. г. народнитѣ прѣдставители да се съгласятъ, да прѣредимъ дневния редъ и най-напрѣдъ да се занимаемъ съ законопроекта за допълнение врѣменната наредба за отсрочката. Който г. г. народни прѣдставители сѣ съгласни съ това мое прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. (Волѣниство) Събранието приема.

Моля г. докладчика да прочете законопроекта.

Докладчикъ В. Георгиевъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за допълнение врѣменната наредба за отсрочката (moratorium).

„Членъ единственъ. Отсрочката (moratorium), дадена съ врѣменната наредба отъ 19 септемврий 1912 г. (указъ № 10 отъ 29 септемврий с. г.), за изпълнението на парични задължения, се продъл-

жава при същите условия до 45-я денъ включително слѣдъ публикуването въ „Държавен вѣстникъ“ заповѣдта за обща демобилизация на въоръженитѣ сили на царството. Всички парични задължения, обаче, трѣбва да получатъ отсрочка съ толкова дни подиръ падежа си, колкото сж се изминали отъ 17 септемврий 1912 г. до 45-я денъ, слѣдващъ отъ датата на публикуването въ „Държавен вѣстникъ“ заповѣдта за обща демобилизация.

„З а б ъ л љ ж а. Прѣзъ врѣмето на мораториума, течението на всички срокове, както отъ областта на материалното, така и на процесуалното право: давности — уголовни и граждански — съдебни перемционни и др. се спира“.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Петко Теодоровъ.

П. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ проекта бѣше поставена думата „обаче“, подъ което се разбира противопоставяне на туй, което прѣдпоставува, когато при второто четене на законопроекта приехме тази дума да се замѣни съ думата „прочее“, което показва, че втората частъ е логическо послѣдствие, или развитие на мисълта, която е изказана въ първата частъ. Понеже въ първата частъ се говори за ония ефекти, отъ мѣсецъ септемврий, които визира законътъ, то не трѣбва да се поставя думата „обаче“ въ втората частъ, защото въ нея се говори за съжитѣ ефекти, срокътъ на които се продължава. Та станахъ да кажа, че думата „обаче“ е неумѣстна и че на второ четене се прие думата „прочее“, но г. докладчикътъ не е забѣлѣзвалъ това и чѣте думата „обаче“.

Министъръ П. Абрашевъ: Съгласенъ съмъ, понеже сте успѣли да го прокарате.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Г. министърътъ на правосъдието е съгласенъ да остане думата „прочее“.

Министъръ П. Абрашевъ: Ще ни се смѣятъ, но тъй е минало вчера.

Х. Поповъ: Ако има значение.

Министъръ П. Абрашевъ: Нѣма значение. Може да има значение само при прѣдѣлката, да-ли грамотно сме написали закона.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Азъ вчера четохъ прѣдложението тъй, както бѣше го написалъ г. Теодоровъ, и въ този текстъ, който се прие, бѣше думата „прочее“ и затуй поправката е направена тъй.

Министъръ П. Абрашевъ: И законътъ е нареденъ вече съ думата „прочее“, която е успѣлъ да прокара г. Петко Теодоровъ, макаръ че въ граматическо отношение тази дума съвсѣмъ не е намѣсто.

П. Теодоровъ: Това не е граматическа грѣшка, а обяснение на единъ текстъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни прѣдставители приематъ на трето четене законопроекта за допълнение врѣменната наредба за отсрочката, тъй както се прочете, съ поправката вмѣсто думата „обаче“, да бѣде думата „прочее“, на което е съгласенъ и г. министърътъ на правосъдието, моля, да си вдигнатъ ржката. (Волшинство) Събранието приема.

Повръщаме се на първа точка отъ дневния редъ: трето четене на законопроекта за заплатитѣ

на чиновницитѣ и служащитѣ по гражданското вѣдомство прѣзъ врѣме на военното положение.

Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ Д. Ганчевъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за заплатитѣ на чиновницитѣ и служащитѣ по гражданското вѣдомство прѣзъ врѣме на военното положение.

„Чл. 1. Всички чиновници и служащи по гражданското вѣдомство въ държавни и изборни учрѣждения, включително Българската народна, Земледѣлска и Централна кооперативна банки, които прѣзъ мирно врѣме се числятъ въ разнитѣ категории на запаса и по случай общата мобилизация на въоръженитѣ сили на царството сж постигнали въ редоветъ на войската, се считатъ въ отпускъ и мѣстата имъ се запазватъ до увольнението имъ отъ войската.

„Чл. 2. Чиновницитѣ и служащитѣ, за които е дума въ горния чл. 1 и които не получаватъ отъ военното вѣдомство офицерски или други съответни заплати, начиная отъ 1 октомврий т. г. и прѣзъ всичкото врѣме, докато трае военното положение, ще получаватъ $\frac{1}{3}$ отъ прѣдпишната си заплата, отъ която нѣма да се правятъ взаимобразни одрѣжки. При липса на пълномощно въ друга смисълъ, заплата може да се получава отъ женитѣ имъ, а когато нѣматъ такива — отъ родителитѣ или пълнолѣтнитѣ имъ дѣца по увѣрение отъ надлежното общинско управление.

„Чл. 3. На министритѣ, както и на началстващитѣ лица при учрѣжденията, споменати въ чл. 1, се прѣдоставя право да прѣустановяватъ занятията при подвѣдомственихъ имъ учрѣждения и служби, които не сж свързани съ военнитѣ дѣйствия и не сж необходими за безвѣрното функциониране на държавния и общественъ животъ. Чиновницитѣ и служащитѣ при тия учрѣждения се разпускатъ въ безсроченъ отпускъ, съ запазване на мѣстата имъ и съ право на $\frac{1}{3}$ заплата, докато трае военното положение, отъ която сжщо нѣма да се правятъ взаимобразни одрѣжки.

„Чл. 4. Чиновницитѣ и служащитѣ, задържани отъ надлежнитѣ министри, респективно отъ началстващитѣ лица при учрѣжденията (чл. 3), на работа като необходими за функциониране на учрѣжденията, въ които е невъзможно да се прѣустановятъ занятията, получаватъ пълната си заплата, даже и когато тия чиновници и служащи сж отъ категорията на подлежащитѣ на повишаване въ редоветъ на войската, но сж освободени отъ явяване подъ знамената било съ постановление на Министерския съвѣтъ, било по силата на закона за устройството на въоръженитѣ сили или пѣкъ съгласно § 40 отъ правилника за устройството и дѣятелността на реквизиционнитѣ комисии.

„Чл. 5. Чиновницитѣ и служащитѣ, които по отношение военната тежба: а) не се числятъ въ запаса и опълчението по прѣминала възраст; б) сж постигнали въ войската и освободени отпослѣ по каквито и да било причини, и в) не сж вземани въ редоветъ на войската (неслужили, освободени отъ военна тежба), ако бждатъ назначени на пазна длѣжност по военното вѣдомство, а именно въ интендантствата, штабоветъ и разнитѣ тилови учрѣждения на армията, като продоволствени магазини, артилерийски складове, станини пунктове и други подобни, както и редовно назначенитѣ въ реквизиционнитѣ комисии и складове, получаватъ отъ деня на назначението имъ пълната си заплата отъ учрѣжденията, дѣто поради сж служили, отъ която, както и отъ заплата

на чиновниците по чл. 4, се правят взаимнообразни одръжки, съгласно съ закона, утвърден съ указъ № 80, отъ 27 септември 1912 г.

„Назначенитъ въ военно-лѣчебнитъ заведения сжщо получаватъ пълната си заплата, само ако заематъ служба по отчетността и домакинството, което се удостоверява съ надлежния документъ.

„Забѣлѣжка. Доброволното постъпване не се счита за назначение и не дава право на пълна заплата.

„Чл. 6. Опредѣленитъ въ § 6 на врѣмешното положение за паричното довольствие на военнослужащитъ въ военнo врѣме разреши и размѣри на заплатитъ на чиновниците се отнасятъ само за ония чиновници отъ военното вѣдомство, които не сж били въ врѣме на мобилизацията на служба по кое и да било вѣдомство, включително и военното, а сж новоназначени. Състоянитъ дотогава на служба по военното вѣдомство и задържани като необходими продължаватъ да получаватъ бюджетнитъ си заплати отъ военното вѣдомство.

„Чл. 7. Настоящиятъ законъ, издаденъ съгласно пунктъ 4 на III-то постановление на Министерския съвѣтъ отъ 6 октомври т. г., протоколъ № 136, се счита въ сила отъ 18 септември 1912 г.

„Чл. 8. Въ числото на служащитъ, за които се говори въ чл. 2, влизатъ и постояннитъ работници въ Софийския артилерийски арсеналъ.“

Тукъ има прибавенъ на второ четене единъ новъ чл. 8, но азъ мисля, по-добръ ще бѣде чл. 7 да стане чл. 8, а чл. 8 да стане чл. 7; именно чл. 8, който гласи: (Чете) „Настоящиятъ законъ, издаденъ съгласно пунктъ 4 на III-то постановление на Министерския съвѣтъ отъ 6 октомври т. г., протоколъ № 136, се счита въ сила отъ 18 септември 1912 г.“, да остане за най-послѣ, подиръ чл. 7, който гласи: (Чете) „Въ числото на служащитъ, за които се говори въ чл. 2, влизатъ и постояннитъ работници въ Софийския артилерийски арсеналъ.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата старозагорскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Василь Димчевъ.

В. Димчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Нѣколко души народни прѣдставители подадохме едно прѣдложение за една добавка къмъ чл. 2 отъ прочетения законопроектъ. Както знаете, съдържанието на чл. 2 е въ такъвъ смисълъ, че народното прѣдставителство постановява да се даде на чиновниците, които сж подъ знамената, или на тѣхнитъ семейства по $\frac{1}{3}$ отъ тѣхната заплата. Говорихме, разисквахме много и се разясни прѣдъ Народното събрание, че правителството и народното прѣдставителство имъ даватъ този размѣръ отъ тѣхната заплата, главно затова, че чиновниците по своя редъ на живота си, не сж въ състояние, отдѣлни отъ службата си, да иматъ достатъчно запаси за издрѣжка на своитъ семейства, отъ една страна а отъ друга, че чиновниците се считатъ като едно съсловие нужно за функциитъ на държавата и за да може държавата да държи връзкитъ си съ тѣхъ, постановява въ такъва особено, извънредно критическо врѣме да имъ дава по $\frac{1}{3}$ отъ тѣхната заплата, и то главно за издържане семействата на ония, които сж подъ знамената. Слѣдователно, главната цѣль на положението въ този членъ е, че ние трѣбва да дадемъ срѣдства за сществуване на семействата на тия чиновници, които сж отишли подъ знамената. Общинитъ и другитъ благотворителни комитети, които се заеха да помогнатъ на бѣднитъ, изключватъ изъ списъцитъ на бѣднитъ семейства на чиновниците, защото смѣтатъ, че тѣ иматъ срѣдства за издържане, че държавата се грижи за тѣхъ, като имъ е дала съ едно постановление на Министерския съвѣтъ по $\frac{1}{3}$ отъ заплатата. Значи,

помъ тѣхъ ги изваждатъ отъ списъцитъ на бѣднитъ семейства и тѣ оставатъ да сществува само съ това, което държавата имъ дава по силата на това положение въ закона, ние си поставяме въпроса: колко срѣдства сж необходими, за да може да прѣкара едно семейство при най-оскъденъ начинъ на живѣне, и намираме, че сж необходими минимумъ единъ и половина лева на день; съ по-малко е невъзможно да просществува едно чиновническо семейство. Ние знаемъ, че болшинството отъ чиновниците сж съ заплата 60, 80, 100, 120 л.; значи, ако остане положението такова, каквото е въ чл. 2 на закона, именно да имъ се дава по $\frac{1}{3}$, то на тия чиновници, които получаватъ по-малки заплати отъ 120 л. мѣсечно, намѣсто благодарение, ние имъ правимъ една неприятностъ въ такъвъ смисълъ, че ги оставяме на произвола, да сществува само съ тази сума, да не имъ се притича никой на помощъ, нито община, нито благотворителни комитети, и така да бѣдатъ въ много лошо положение, отколкуто ако не бѣше имъ дадена тази помощъ. Ето защо ние подадохме едно прѣдложение въ смисълъ: че на тия чиновници се плаща една трета, но въ всѣки случай сумата, която имъ се плаща, да не бѣде по-малка отъ 50 л. мѣсечно.

Има още едно прѣдложение въ смисълъ, това положение на чл. 2 да се отнася за чиновниците, които получаватъ най-малко до 100 л. на мѣсецъ, а за ония, които получаватъ по-малко отъ 100 л. мѣсечно или 1.200 л. годишно, да не се отнася. Азъ съмъ на мнѣние, г. г. народни прѣдставители, че ние ще направимъ единъ актъ на чиста справедливостъ, ако приемемъ първото прѣдложение, и моля Народното събрание да го приеме.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! И азъ подписахъ прѣдложенното на г. Сакъзова. Искамъ да подкрѣпя съ нѣколко думи това прѣдложение.

Има двѣ прѣдложения, отъ които едното е: чиновниците, които получаватъ максимумъ до 1.200 л. годишно, да получаватъ не една трета, а една втора. Това прѣдложение смѣтамъ и азъ, както г. Димчева, че е несприемливо, понеже е несправедливо, защото ще дойде такова положение, че чиновникъ, който получава 1.400 л. годишно, ще получи по-малко отъ оная, който получава 1.200 л., тъй като третината отъ 1.400, ще бѣде по-малка отъ половината на 1.200. Затуй по-добръ е да се приеме другото положение: никой чиновникъ да не получи по-малко отъ 50 л. мѣсечно. Въ него има смисълъ. Защо? Защото, наистина, ще е много несправедливо да отидемъ да дадемъ на чиновниците, които получаватъ 50, 60, 100 л. мѣсечно, 16, 20 или 30 л. Какво може да направятъ единъ мѣсечъ чиновникъ съ нѣколко дѣца, когато получава само 18 л.? Ние опредѣляме всѣки чиновникъ да получи единъ минимумъ отъ 50 л. мѣсечно, защото тази сума е необходима за удовлетворение минималнитъ нужди на едно семейство. Знае се, толико трѣбва, храна трѣбва, поне тия необходими нужди на човѣка и семейството трѣбва да гарантираме, ако искаме да погледнемъ по-справедливо къмъ най-бѣднитъ чиновници.

Ето съ тѣзи нѣколко думи, азъ идвамъ да подкрѣпя прѣдложенното на г. Димчева и да помоля народното прѣдставителство да гласува тази поправка. Увѣренъ съмъ, че г. Абрашевъ, който прѣдставлява сега г. министра на финанситъ, ще се съгласи, понеже сумата, която трѣбва да се даде не ще да е голѣма, обаче тази помощъ е необходима за най-бѣднитъ, на ако искате и по християнски мотивъ, че сме прѣдъ коледнитъ празници и нова година.

Прѣдседателствуиъ А. Буровъ: Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ П. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! При първото четене на настоящия законъ сж станали много обширни дебати. Поворило се е много за справедливостъ и мѣчили сж се тукъ мнозина отъ г. г. народнитѣ прѣдставители да внесатъ нѣкои поправки, или изказвали сж желание, комисията да внесе нѣкои поправки за постигането на тая справедливостъ. При второто четене на законопроекта азъ присъствувахъ — станаха пакъ такива разисквания, и отъ обясненията, които се дадоха отъ г. г. народнитѣ прѣдставители и отъ г. министра на финанситѣ, стана ясно, че колкото да прѣслѣдваме справедливостъ при прокарването на този законопроектъ, ние ще можемъ да достигнемъ само една относителна справедливостъ и мислѣхме, че тя е постигната въ самия законопроектъ и че всѣкакви поправки или добавки къмъ този законопроектъ ще бждатъ отъ естество съвсѣмъ да развалятъ онова, което е внесено. Ето защо, азъ бихъ молилъ народното прѣдставителство да отклони приемането на тѣзи поправки, които се прѣдложиха отъ една и отъ друга страна. Съ едната поправка се иска да се даде единъ минимумъ отъ 50 л. на онѣзи чиновници, които се намиратъ подъ знамената, както и на ония, които не сж на работа и се намиратъ тукъ. Г. г. народни прѣдставители! Само по себе си това прѣдложение, всѣко едно сѣмейство да получава минимумъ 50 л., е много приемливо: това е единъ минимумъ, съ който, наистина, може да се поддържа; но има такива сѣмейства, които съ 50 и 100 л. не могатъ да минатъ, и пакъ ще бждатъ въ оскуждностъ. Азъ съмъ длъженъ да забѣлѣжа, че у насъ има чиновници, които получаватъ 50 л. мѣсечно. И трѣбва да кажа на г. Муханова, който пледира за този минимумъ, че въ министерствата сѣмействата на разсиленитѣ, които получаватъ по 30 л. мѣсечно, сж много благодарни. Вие сами забѣлѣзахте много добръ, че ако се приеме другата прибавка, съ която се иска, щото ония, които получаватъ отъ 1.200 л. надолу, да получаватъ половината, ще бжде несправедливо по отношение на онѣзи, които получаватъ заплатата отъ 1.200 л. нагорѣ. Вижда се, че колкото и да искаме да мѣримъ тази справедливостъ, не можемъ я постигнати и съ такива поправки може да се развали законопроектътъ.

Ето защо, отъ името на правителството и отъ името на г. министра на финанситѣ, азъ се обявявамъ противъ тия поправки и моля народното прѣдставителство да гласува законопроекта тѣй, както е приетъ на второ четене.

Прѣдседателствуиъ А. Буровъ: Има думата софийскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Янко Санжзовъ.

Я. Санжзовъ: Азъ нѣма какво да добавя подиръ онова, което казаха г. г. Димчевъ и Мухановъ. Аргументацията на г. застъпника на финансовия министъръ не ме убѣди; тя въобще е недостатъчна по се касае да ни убѣди. Той само ни казва: „Недѣйте приема“. Вие, г-не министри, мислите, че въ днешния изключителенъ моментъ — не само изключителенъ, но на 50, 100 подини единъ пътъ се случва — не заслужава да туримъ едно малко допълнение на министерското прѣдложение, което нѣма да ви направи голѣми разности. Изчислени сж разноститѣ, които ще станатъ; тѣ сж минимални, нѣма да бждатъ и 100 хиляди лева.

Що се касае до бърканицата, която ще се внесе въ валпитѣ смѣтки, тя е нищожна; счетоводството ще бжде много просто — по 50 л. ще се платятъ на всички ония, които и така получаватъ малки за-

плати. Това е единъ existenz-minimum; приемете го като подарѣкъ за коледнитѣ празници, приемете го като една помощъ, която държавата дава на бѣдствуицѣтѣ; приемете го, ако щете, като една помощъ, която наврѣме ще дойде да попълни, въ кръга на възможното, нуждитѣ на бѣдствуицѣтѣ сѣмейства.

Прѣдседателствуиъ А. Буровъ: Има думата търновскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Кръстьо Попкръстевъ.

К. Попкръстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ се обявявамъ и противъ двѣтѣ прѣдложения, които се правятъ, именно да се даде единъ минимумъ отъ 50 л. на ония чиновници и служащи, които получаватъ отъ 50 л. до 150 л. мѣсечно или пъкъ да се даде половината заплата на ония чиновници, които получаватъ по-малко отъ 1.200 л. годишно. Отъ разискванията, които станаха по този въпросъ и които бѣха доста обширни, се видѣ, какво държавата по необходимостъ дава тази помощъ на чиновницѣтѣ или по-право на тѣхнитѣ сѣмейства, че тя прави това като подарѣкъ прѣвъ врѣме на войната. Това е една помощъ, която държавата дава на сѣмействата, главитѣ на които сж ошипилъ въ войската, за да не би да умратъ отъ гладъ. Е добръ, г-да, вие искате да увеличимъ тази помощъ, като се даде повече; отъ дѣ ще вземемъ тѣзи увеличения? На-ли ще ги вземемъ отъ онѣзи земледѣлци и занаятчии, които служатъ и които не получаватъ не $\frac{1}{3}$, а $\frac{1}{10}$ отъ туй, което сж печелили, когато сж били у дома си.

Я. Санжзовъ: Имамъ прѣдложение и за тѣхъ, подпипете го.

К. Попкръстевъ: Имате прѣдложение за работницѣтѣ, а не за земледѣлцитѣ и занаятчиитѣ. Широка маса не може да разчита на никаква помощъ, защото на всѣки, който има какъ земя и жилище, вие ще му кажете: „За васъ помощъ нѣма, защото можете да се издържате“, и помощта ще отиде тамъ, дѣто е отивала — за работницѣтѣ, но въ селата нѣма да видимъ никаква помощъ. Даже азъ се опасявамъ, г. Санжзовъ, че вие като направите прѣдложение да се раздадатъ 5.000.000 л. на бѣднитѣ, съ това нѣма да направите едно голѣмо добро, защото тази сума, може да бжде използвана много злѣ отъ онѣзи, които ще я раздаватъ, че вмѣсто да отиде на прѣдначначението си — да се раздаде на тѣзи, които иматъ нужда, да отиде у онѣзи, които нѣмаатъ нужда. Та, искамъ да кажа, че когато вие ще увеличите сумата, която даваме като помощъ на чиновницѣтѣ, недѣйте забравя, че съ това, вие отегчавате положението на ония, които пакъ тѣй храбро се биха за защита на България — българскитѣ земледѣлци, които ще трѣбва само да плащатъ, безъ да имъ даваме нѣкаква помощъ.

Азъ се обявявамъ противъ всѣкакво увеличение на помощта.

Прѣдседателствуиъ А. Буровъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Д. Ганчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ, като докладчикъ по този законопроектъ, не мога да бжда съгласенъ съ това прѣдложение, което се прави сега, ако и да намирамъ, че то е справедливо. Азъ ви казахъ и завчера, че висша справедливостъ на този свѣтъ нѣма. Това прѣдложение не може да се приеме, заради това, защото у насъ има служащи, като кантонеритѣ и други, които получаватъ заплата 45 л., а сега ще имъ дадете 50 л., значи повече, отколкото получаватъ.

Я. Сакжзовъ: Дайте имъ 40, дайте имъ 30 л.

Докладчикъ Д. Ганчевъ: Отъ друга страна, г-да, трѣбва да се държи сметка и за туй, че напийтъ бюджетъ и така ще бѣде достатъчно увеличенъ сега слѣдъ тѣзи грамадни разходи, които сж станали по войната. Недѣйте и вие сега съ тия прибавки и добавки да то увеличавате още повече, защото тия увеличения падатъ върху гърба на гражданитѣ — тѣ ще плащатъ всичко това.

Ето защо, азъ не мога да бѣда съгласенъ на никакво увеличение и моля да приемете законопроекта тѣй, както си е.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата котленскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Петъръ Петрановъ.

П. Петрановъ: Азъ ще кажа двѣ думи.

Държавата не може да бѣде кѣмъ едни майка, а кѣмъ други малцека. Когато на военнитѣ дава двойна и тройна заплатата, на чиновницитѣ, които сжко сж необходими за държавата, съ които държавата има контрактъ, не може да не имъ плаща. Не можете да оставите учителя така на произвола, защото учителитѣ не се ринатъ съ лопата.

Ето защо, азъ не мога, освѣтъ да поддържамъ прѣдложението на г. Димчева. Пъкъ ще бѣде и прѣстъпление отъ наша страна, ако не го приемемъ.

Отъ болшинството: А-а-а!

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Славъ Славовъ.

С. Славовъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато се разгледаше законопроектътъ въ финансовата комисия, азъ, като членъ на комисията, присѣствувахъ. Въпросътъ, който се повдигна, по-скоро бѣше този, дѣто се плаща на тия чиновници, които се освобождаватъ не по закона, а по силата на министерскитѣ постановления. Този бѣ въпросътъ, който толкова много се дебатира и който толкова много шокира, а съвсѣмъ не въпросътъ, дѣто Министерскиятъ съветъ е вземалъ рѣшение да се даде $\frac{1}{3}$ на чиновницитѣ войници, защото всѣки казваше, че ако има несправедливостъ, то е, че даваме пълна заплатата и на тия, които сж на бойното поле. Тѣй щото, искамъ да поправа г. министъръ Абрашова, който замѣства г. министра на финанситѣ, и да му кажа, че азъ присѣствувахъ въ комисията — г. д-ръ Ходжовъ бѣше прѣдседател — и тамъ се каза, че ако е въпросъ за справедливостъ, то трѣбва да дадемъ пълна заплатата на всички чиновници. Когато държавата ще похарчи 500 милиона лева, да се скъпи тукъ да даде помощъ на най-интелигентната класа, която не може да намалява своитѣ разходи, съвсѣмъ не е умѣстно.

Правъ е г. Кръстевъ, че за земледѣлцитѣ въпросътъ стои по-друго-яче. Ако има класа, за която трѣбва да помислимъ, това сж еснафитѣ въ прадонетѣ, дребното чиновничество. Търговцитѣ и индустриалцитѣ сж достатъчно осигурени и може само врѣменно да сж спрѣли тѣхнитѣ операции; тѣй сжко и земледѣлцитѣ сж осигурени, но еснафитѣ въ прадонетѣ и дребнитѣ чиновници сж много злѣ.

Не изпушайте изъ прѣдъ видъ и това, г. г. народни прѣдставители, че социалното положение и честолубието на чиновническото сѣмейство не му позволява да отиде да подлага рѣка, и ако щете, има много такива сѣмейства, които прѣдпочитатъ да гладуватъ, да продаватъ мило за драго, но да не покажатъ слабостъ; тамъ ще намѣрите нищета и честолюбие.

Ето защо като вземаме прѣдъ видъ срѣдното положение, да приемемъ 50 л.; ако не 50 л., да прие-

мемъ 40 л. Ще моля г. замѣстника на финансовия министъръ да се съгласи, защото ако направимъ една сметка, ще видимъ, че пѣма да легне много на бюджета, а още повече, както казахъ, че държавата, както отдѣлнитѣ общества и градскитѣ сѣвети подпомагатъ и даватъ отдѣлни помощи на бѣднитѣ сѣмейства въ градоветѣ. Трѣбва да се съгласите, защото тѣ е много права мѣрка, а още повече за да задоволимъ онова обществено мнѣние, което се шокираше отъ въпроса, че онѣзи, които сж освободени, получаватъ пълна заплатата, а не както онѣи, които сж на бойното поле, на които се дава $\frac{1}{3}$. Тѣй че, азъ мисля да приемемъ поне 40 л. и вѣрвамъ, че г. министърътъ ще се съгласи, защото разликата нѣма да бѣде голѣма.

Я. Сакжзовъ: Азъ съмъ съгласенъ да се турни минимумъ 40 л.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата ямболскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Петко Теодоровъ.

П. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Наистина, моментътъ за да се прави сега измѣнение въ законопроекта е твърдѣ неудобенъ. Когато законопроектътъ минаваше на първо и второ четене не се постави на дневенъ редъ искамното сега измѣнение, то тогава не се дебатира и, слѣдователно, не може да се освѣтли достатъчно отъ народното прѣдставителство, за да може всѣки отъ насъ днесъ, при вземането на окончателното рѣшение, да дойде съ едно опрѣдѣлено мнѣние. Ние се намираме сега само подъ впечатлението на измазанитѣ днесъ мисли и ако сега при третото четене на законопроекта внесемъ въ него искамното измѣнение, можемъ да направимъ една грѣшка.

Existenz-minimum'ътъ е единъ сложенъ въпросъ; въ политическата икономия по него се е дебатирало надълго и нашироко другадѣ, а много малко, обаче, се е говорило у насъ. Той е възприетъ по начало въ много държави, но дотогавъ, докогато той още не е прокаранъ ни въ едно отъ нашитѣ фискални и социални законодателства, докогато не е обсъжданъ принципиално, докогато не се изтъкватъ тукъ всичкиятѣ негови добри и лоши послѣдствия, азъ мисля, че сега, инцидентно и набързо, при гласуването на единъ маловаженъ и врѣмененъ законопроектъ, да го приемемъ, ще направимъ грѣшка. Нека не омаловажаваме този принципъ по едно случайно направено прѣдложение, ами да го положимъ на серозни и всестранни обсъждания, каквито той заслужава, и да имаме ние всички едно опрѣдѣлено и твърдо понятие за него. Съ existenz-minimum'а не трѣбва да се търгува, еднѣжъ прѣдлагатъ 50 л., а послѣ се съгласяватъ на 40 л. Забравяме, че тукъ сме се събрали да законодателствуваме, а не да се пазаримъ.

Но, г. г. народни прѣдставители, тукъ въпросътъ не е за existenz-minimum'а, който се прѣдлага, а въпросътъ е малко по-широкъ и по-сериозенъ. Народното прѣдставителство желае да облекчи и издрѣжката на онѣзи сѣмейства на държавнитѣ служаци, които врѣменно сж лишени отъ помощта на главата на сѣмейството, извиканъ на бойното поле, то иска да помогне на тѣзи сѣмейства, да облекчи тѣхната тежка участь. Тукъ нѣма формално задължение, тукъ нѣма придобито право, а само добра воля за помощъ. Народното прѣдставителство въ случая иска да помогне на сѣмействата на държавнитѣ служители, и ако направи това, то ще бѣде отчасти въпрѣки желанието на замѣдѣлцитѣ, въпрѣки желанието на всички други останали съловия. Това, което сега народното прѣдставителство иска да даде на сѣмействата на държавнитѣ служители, това е една по-

мощ, а не удовлетворение на законно придобито тѣхно право.

Н. Мушановъ: Заплатата, която имъ давате не е ли сжщото?

П. Теодоровъ: Заплатата е възнаграждение за услуга, указана на държавата, компенсация за положения трудъ. Г. г. народни прѣдставители! Когато даваме нѣкому помощъ, тази помощъ сжщо така трѣбва да бѣде оправдана, и съобразна съ нуждитѣ отъ нея, както и когато даваме нѣкому възнаграждение; тя, за да окаже достатъчно и благотворно влияние, трѣбва да бѣде помощъ наврѣмenna и съобразна съ реалнитѣ нужди. Ако при гласуването на държавния бюджетъ въ продължение на цѣль мѣсець прѣдвѣняваме и нуждитѣ и заслугитѣ на държавнитѣ чиновници и съобразно съ тѣхъ опредѣляме размѣра на заплатитѣ имъ, сега, когато сѣмействата имъ се оказватъ въ нужда и искаме да имъ дойдемъ на помощъ, пакъ тази си помощъ трѣбва да съобразимъ съ нуждитѣ на тѣзи сѣмейства по установения вече масштабъ. Ако на единъ кантонеръ се плаща 45 л. заплата, която, като се снематъ одръжкитѣ, слиза на 40 л., а на единъ началникъ на отделение се дава 500 л., очевидно е, че тази огромна разлика въ размѣра на заплатитѣ имъ говори сжщеврѣменно както за голѣмата разлика въ услугата, която единиятъ и другиятъ оказватъ на държавата, така и за не малката разлика между дѣйствителнитѣ нужди на сѣмействата имъ. Привичката е втора натура и тя създава нуждитѣ. Първото сѣмейство е свикнало вече да живѣе съ 40 л., а второто съ 500 л. на мѣсець. Сега, ако искате да ги приравните, да подведете подъ единъ и сжщи масштабъ нуждитѣ имъ, ще бѣде крайно несправедливо, защото хората въ продължение на десетки години сж привикнали вече да живѣятъ въ извѣстни рамки, съ заплатата, която тукъ имъ се гласува при приемането на бюджета. Сега, ако искате на всички да дадете помощъ отъ 40 или 50 л. минимумъ, ще излѣзе, че на кантонера, който е получавалъ 50 л. заплата и на подначалника, който е получавалъ 150 л. и чието сѣмейство има три пѣти по-голѣми нужди, отколкото сѣмейството на кантонера, ще се дава еднаква помощъ, сѣмействата и на двамата . . .

В. Димчевъ: Онзи, който получава 600 л., ще получава 200 л.

П. Теодоровъ: Азъ говоря сега за онѣзи, които получаватъ по 50 и по 150 л. мѣсечно . . . — ще получаватъ по 50 л. Това ще каже, че задоволяваме напълно всичкитѣ нужди на сѣмейството на кантонера, а сѣмейството на този подначалникъ — принуждаваме да съхрани разходитѣ си на $\frac{1}{2}$, защото имало война. Несъмнено е, че всички трѣбва да понесемъ извѣстна частъ отъ тежеститѣ на войната, че държавата не трѣбва да облекчи всички пропорционално нуждитѣ на сѣмействата имъ, а особено да помогне на женитѣ и дѣцата на онѣзи свои служители, които сж получавали повече отъ 150 л. мѣсечно, защото, въ всѣки случай, тѣ иматъ нужди по-сложни и по-силни, отколкото сж онѣзи на сѣмействата на кантонера или стражара. Ето защо ми се вижда несправедливо искането днесъ изравняване.

Независимо отъ това, г. г. народни прѣдставители, знайтѣ, че почти всички градски сѣвѣти сж вотирали извѣстни суми, и то въ грамаденъ размѣръ, които се раздаватъ постепенно на бѣднитѣ сѣмейства.

Я. Сакжзовъ: Не се даватъ, г. Петко Теодоровъ, на тѣзи, за които говорите.

П. Теодоровъ: И понеже единъ голѣмъ контингентъ отъ държавнитѣ служалци, на които искаме да окажемъ помощъ, живѣе въ София, нека обясня какъ става раздаването на помощитѣ тукъ. Софийскиятъ градски сѣвѣтъ гласува 500.000 л. за раздаване помощъ на бѣднитѣ сѣмейства, особено на онѣзи, които сж останали такива вслѣдствие на това, че главитѣ на сѣмействата сж отишли въ редоветѣ на войската. Градскиятъ сѣвѣтъ постанови да се даватъ по 40 ст. на день на всѣки членъ отъ сѣмейството и досега непрѣкъснато като раздава въ продължение на 90 дена е изразходвалъ повече отъ 450.000 л. за тѣзи сѣмейства. Азъ съмъ единъ отъ членоветѣ на комисията, който раздава помощъ на сѣмействата въ IV-та градска секция и не само азъ, но и всички мои другари, въ другитѣ секции раздаваме помощи на сѣмействата на държавнитѣ чиновници, както и на сѣмействата на служащитѣ въ общината.

Я. Сакжзовъ: Това трѣбва да е едно изключение, въобще не се дава на служащитѣ. Въ всички градове е тѣй.

П. Теодоровъ: На тѣзи сѣмейства раздадохме помощъ по 2—3 пѣти и послѣ спрѣхме, спрѣхме оттогава, откогато държавата започна да имъ изплаща заплатитѣ. Та думата ми е, че тѣзи сѣмейства на служащитѣ, които получаватъ заплата 50 л. или по-малко отъ 150 л. обикновено — извинявайте за думата — протѣгатъ рѣка и намиратъ възможностъ оттукъ, оттамъ, отъ свещеници, отъ градски сѣвѣти и най-послѣ отъ разни комитети, да получатъ нѣщо, за да се прѣхранятъ. Освѣнъ това тѣ сж въ положение да получатъ чрѣзъ своя собственъ физически трудъ, на който сж навикнали, и който и сега намѣрва приложение, своята прѣхрана. А сѣмействата, които не сж свикнали на груба работа и които по условията на живота си сж достатъчно горди, за да не протѣгатъ рѣка, гладуватъ. Ето защо, менъ ми се струва, че ако приемемъ единъ какъвто и да било *existenz-minimum*, ние ще създадемъ една социална неправда, ще подведемъ подъ еднакъвъ знаменателъ сѣмействата на всички, безъ да вземаме прѣдъ видъ разликата между материалнитѣ нужди на чиновницитѣ, които получаватъ по-голѣма заплата и нуждитѣ на служащитѣ, които получаватъ по-малка заплата, и безъ да вземаме подъ внимание възможността за сѣмействата на служащитѣ да иматъ редица странични помощи, която сѣмействата на чиновницитѣ нѣматъ възможностъ да я иматъ.

Ето защо, г. г. народни прѣдставители, и азъ, като г. министра на правосъдието, ще ви моля при третото четене на законопроекта да не се увличате и да приемате една случайно изникнала днесъ идея, която не е достатъчно проучена и разяснена, нито отъ запитницитѣ ѝ, нито отъ противницитѣ ѝ, но да приемемъ законопроекта тѣй, както досега е миналъ вече на първо и второ четения.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Мушановъ за обяснение.

Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че нѣмаше защо да обобщаваме едно прѣдложение, което е много наивно и много справедливо и да отиваме да държимъ цѣли рѣчи за принципа на *existenz-minimum*'а; тукъ не се говори за теорията на данѣния облогъ, та нѣмаше и мѣсто да внасяме чужда материя въ едно прѣдложение, както казахъ, много наивно. Най-грѣшната мисль на г. Петко Теодорова е, като смѣта, че отъ гледището на социалната правда не трѣбва да приемеме това прѣдложение;

твърмо противното — именно отъ гледището на социална правда би трѣбвало да го приемемъ. Вѣлки мислите, че колкото и да е относително туй понятие за справедливостъ, нѣма да се намѣрятъ двѣстѣ души народни прѣдставители, които да се съгласятъ, че първата елементарна справедливостъ на свѣта е да дадешъ хлѣбъ на сиромаха и възможностъ да живѣе. И ония г. г. народни прѣдставители, които защищаватъ земледѣлцитѣ и еснафитѣ, че щѣли да се разбунтуватъ, сръшу това прѣдложение, по мойто скромно разбиране, оскърбяватъ всички тия хора, когато говорятъ за справедливостъ. Българскитѣ земледѣлци и еснафи ще намѣрятъ единъ резонъ въ рѣшението на народното прѣдставителство, което иска да помогне на немошния, да даде възможностъ на скромния и бѣдня да живѣе, отколкото да смѣтнатъ, че ние сме жестоки спрѣмо тѣхъ, защото даваме възможностъ на извѣстни хора да живѣятъ. И ако понятието за справедливостъ е много относително, азъ смѣтамъ, че по този въпросъ за справедливостъ, всички нормални хора въ своитѣ понятия за справедливостъ ще могатъ да се спогодятъ. Онези, които получаватъ 600 л., справедливо забѣлѣжи г. Димчевъ, ще получи 200 л., но оня, на когото ще дадете 11 или 15 л. — $\frac{1}{3}$ отъ заплатата му — по-хубаво недѣйте му ги дава. (Възгласи отъ болшинство) Г. г. народни прѣдставители! Недѣйте поставя въпроса само на съсловна основа; нѣма защо да гледаме какво ще кажатъ земледѣлцитѣ, търговцитѣ, чиновницитѣ и еснафитѣ — народното прѣдставителство стои надъ всички съсловия въ страната, ние сме надъ чиновницитѣ, земледѣлцитѣ, еснафитѣ и търговцитѣ; ние въ даденъ моментъ, трѣбва да видимъ общитѣ интереси на народа ни, и да постановяваме закони. Сега, абстрахирайте се отъ всички закачки на тия съсловия помежду имъ, застанете надъ всички и рѣшете единъ справедливъ въпросъ, защото нѣма да намѣрите наистина справедливостъ, ако разсуждавате така: че единъ човѣкъ, който отбѣва военната си повинностъ получавалъ четири пѣти повече заплатата, а другъ, като земледѣлецъ, който отива на бойното поле, не получава нищо петакъ.

Сега, ако погледнете отъ гледището на социалната правда — не отъ гледището на този социаленъ принципъ за *existence-minimum* а, за който приказва г. Петко Теодоровъ — дайте възможностъ да може единъ човѣкъ да проживѣе. И бихъ се обърналъ къмъ г. Абрашева, като замѣстникъ на г. финансовия министръ да го помоля да се съгласи, щото минимумътъ да бѣде 40 л.; то нѣма да бѣде полѣмо обръменение на бюджета. И ако бѣше г. министръ-прѣдседателъ, бихме помолили и него да се съгласи отъ името на г. финансовия министръ на това прѣдложение, защото мисля, че го правя не отъ желание да шиканирамъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Понеже никой не иска думата, обявявамъ дебатитѣ за прѣкратени.

Д. Страшимировъ: Искамъ думата, като прѣдставител на група.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Ако настоявате, ще Ви дамъ думата.

Д. Страшимировъ: Азъ, г. прѣдседателю, и безъ това не съмъ говорилъ много прѣзъ тази сесия.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Имате думата, като прѣдставител на група.

Д. Страшимировъ: Г-да! Нѣмаме да взема думата, ако не подписахъ отведѣ това прѣдложение. Азъ искамъ да ви кажа онѣзи мисли, които минаха прѣзъ ума ми, когато подписахъ прѣдложението, защото

когато се подписва едно прѣдложение, то се знае, че се подписва съзнателно. Азъ си припомнямъ хубавитѣ думи, които изказа онзи день г. министрътъ на финанситѣ, когато защищаваше своя законопроектъ за плащане $\frac{1}{3}$ отъ заплатитѣ на чиновницитѣ. Той каза, че най-справедливъ принципъ е, войната да не бѣде причина да отнемеме заплатата изобщо на единъ чиновникъ. Чиновникътъ си е чиновникъ и когато е отишълъ на бойното поле да се бие, защото утрѣ е мотрѣбнитъ на държавата. Най-висшиятъ принципъ, който той изтъкна тогава и който принципъ е много справедливъ, бѣше, че чиновникътъ е единъ човѣкъ, който трѣбва на държавата и него държавата не може да уволнява. Като е тѣй, азъ казахъ отъ този принципъ и си казахъ: защо тогава държавата да постѣга и да отнема извѣстна частъ отъ заплатата на чиновницитѣ? Защото, както бѣше казалъ г. финансовиятъ министръ, държавата прѣкарвала единъ моментъ на нужда, единъ моментъ на *force majeure* и прави една икономия. Е добръ, можещъ да правишъ икономия, но тамъ, където можешъ да я правишъ. Не е ли срамъ държавата да постѣга на заплатата на единъ чиновникъ, който получава 50—60 л. мѣсечно и да прави отъ тамъ икономия, когато *a priori* всѣки може да бѣде убѣденъ, че той има сѣмейство, както и всѣки другъ чиновникъ съ по-голямъ заплатата. Ако това сѣмейство останѣло съ $\frac{1}{3}$ отъ 50 л., то значи да го хвърлишъ на улицата да проси отъ общинскитѣ управления помощъ — извинете, че умотрѣбвамъ тази дума — слѣдователно, трѣбва да прѣдположимъ, че държавата е изпаднала до такава нужда да прави икономия отъ заплатата на хора, които и тѣй гладуватъ. Ще цитирамъ думитѣ на г. финансовия министръ, който призналъ, че чиновницитѣ трѣбва да бѣдатъ плащани прѣзъ вѣреме на войната, защото сѣ една класа, която живѣе днесъ за утрѣ, каквото получатъ изхарчаватъ, слѣдователно трѣбва да се поддържатъ. Сега, като излизашъ отъ този принципъ, казахъ: не мога да не подписа това прѣдложение, което може да се отнася за извѣстна класа, когато въпросътъ е за правда. Въ днешния моментъ, когато нашата държава стои финансово достатъчно добръ и може да изпълнява всѣкакви плащания, макаръ че сме три мѣсеца въ война, считамъ, моето чувство е вѣрно, че е унизително за нашата държава да посегне да прави икономия отъ заплатитѣ на бѣдни хора, които съ 50 л. едва прѣкарватъ мѣсеца.

Най-послѣ, нѣмамъ нищо противъ да бѣде поставенъ минимумътъ 40 л. Принципитъ не е противъ човѣщината, и фактически принципътъ, който защитава г. Петко Теодоровъ, макаръ и да признавамъ, че въ неговата мисль има логическа правда, не отговаря на здравото чувство. По-хубаво е да гласуваме това допълнение и съ туй да докажемъ, че ние сме солидна държава, че можемъ да не постѣгаме за икономия на единъ бѣднякъ, който трѣбва да се снасятъ отъ затруднение.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. министрътъ на правосъдието.

Министръ П. Абрашевъ: Именно защото правителството не е искало да прави разлика между долни, сръдни и по-горни чиновници, защото правителството не е искало да прави разлика между писари, учители и иѣкои други чиновници, за туй именно то се е спрѣло на този начинъ на разрѣшение въпроса — да се даде на онѣзи чиновници, които се намѣратъ въ редоветѣ на войската и на тѣзи чиновници, които съ останали безъ работа вслѣдствие спиране на работата въ разнитѣ учрѣждения, $\frac{1}{3}$ отъ заплатата, като една обща мѣрка за всички чиновници. Защото, ако министерството или народното прѣдставителство

както се изказа тукъ едно мнѣние отъ нѣкой отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, починѣше да опрѣдѣля разни категории чиновници, споредъ получаващите отъ тѣхъ заплати, да опрѣдѣля единъ минимумъ потребенъ за живота на тѣхнитѣ сѣмейства, азъ не знаа ждѣ бихме отишли. Г. Сакжзовъ мисли, че 50 л. е една съвършено достатъчна сума за едно сѣмейство.

Я. Сакжзовъ: Ние не говоримъ за една норма въ живота.

Министъръ П. Абрашевъ: Г. Сакжзовъ тѣй мисли, че чиновниците, които получаватъ, да кажемъ 100 л., или отъ 100—120 л., за тѣхъ сумата 50 л., дадена имъ мѣсечно, ще бѣде напълно достатъчна. Но за единъ чиновникъ, който получава 60 л., тѣзи 50 л. се смѣтатъ благодарение. Както каза и г. докладчикътъ, има чиновници, които получаватъ отъ 50 л. надолу, и вие съ тази валпа поправка ще дойдете дори да ги облагодѣтелствувате. А има и работници, както работниците въ арсенала, за които тия 50 л. ще бѣдатъ единъ подаръкъ за новата година, питамъ ви, защо да не приемемъ и това? И още повече, азъ ви питамъ, защо да не направимъ подаръкъ и на другитѣ чиновници, които получаватъ напр. 200 л. мѣсечно? Хората сж си наредили смѣтката, направили сж си бюджета, могатъ да прѣживѣятъ добръ съ 200 л., а между тѣмъ, сега сѣмейството получава 60 л. мѣсечно. Явява се сега нужда да опрѣдѣлимъ и за тѣхъ единъ минимумъ, напр. вмѣсто 60 л., 100 л., а на онѣзи, които получаватъ отъ 300 л. нагорѣ, да опрѣдѣлимъ минимумъ 150 л. и т. н. Кѣдѣ ще отидемъ така? Именно, когато се законодателствува трѣбва да се има прѣдъ видъ общото, а не отдѣлни категории хора.

Но, г. г. народни прѣдставители, трѣбвало би да се има прѣдъ видъ, когато се говори за справедливостъ, че справедливостта различно се схваща. Когато се обяви мобилизацията и маса чиновници отидоха подъ знамената, имаше гласове на доста авторитетни хора, че тѣзи хора сж прѣжкснали всѣкаква връзка съ службата, че тѣ трѣбва да бѣдатъ уволнени и не трѣбва да имъ се плаща нищо. Това се поддържаше отъ мнозина. Но Министерскиятъ свѣтъ намѣри, че е необходимо да се запази връзката между тия хора и службата, защото утрѣ ще имаме нужда отъ тѣхъ — съображение което и тукъ се изказа. И слѣдъ дълги колѣбания, разисквания и обмисляния, ние се спрѣхме на този редъ, който е усвоенъ въ законопроекта, именно редътъ, всѣки единъ пропорционално да носи тежеститѣ на войната; този, който получава по-голяма заплата, отъ нея ще се отѣкатъ $\frac{2}{3}$, и отъ заплатата на онзи, който получава по-малко, ще се отѣкатъ $\frac{2}{3}$. По-справедливо отъ това не знамъ.

Та азъ смѣтамъ, че бихме направили една погрѣшка, ако сега, когато този законопроектъ е миналъ вече на двѣ четения, слѣдъ като надълго и нашироко сме се обяснили, сега на трето четене да искаме съ поправки, по тоя начинъ, да се подобри законопроектътъ. И мене ме е страхъ, че, вмѣсто да подобримъ законопроекта, ще го развалимъ. Ето защо, азъ моля Народното събрание да отхвърли тѣзи поправки и да гласува законопроекта тѣй, както е прѣдложенъ и приетъ, безъ да прави каквито и да било поправки. Мисля, че по-добъръ не може да се направи.

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Ще се гласува. Има направени двѣ прѣдложения, подписани отъ надлежно число народни прѣдставители.

Едното, къмъ алинея втора на чл. 2, гласи: (Чете) „Чиновници и служащи, които получаватъ заплата до 1.200 л. годишно, ще получаватъ половината отъ заплата си.“

Другото подобно прѣдложение, сжщо отъ г. Янка Сакжзовъ, като прибавка на чл. 2 отъ законопроекта, гласи: (Чете) „Обаче, по никакъвъ начинъ, чиновниците и служащите не бива да получаватъ по-малко сума отъ 40 л. мѣсечно.“

Кое отъ двѣтѣ прѣдложения поддържате, г. Сакжзовъ?

Я. Сакжзовъ: Второто. Не по-малко отъ 40 л., но не и повече отъ заплатата си.

П. Теодоровъ: Значи, трето прѣдложение правите.

Я. Сакжзовъ: Ако искате отъ мѣстото да поправа, казвамъ тѣй: „не повече отъ заплатата си и не по-малка отъ 40 л.“

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Азъ мога да дамъ на гласуване само прѣдложения, които сж направени писмено.

Тѣй като, прѣдставенитѣ поправки къмъ законопроектитѣ, съгласно правилника за вътрѣшния редъ, трѣбва да се гласуватъ по-напрѣдъ, ще дамъ на гласуване тѣхъ. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ прѣдложението на г. Сакжзова, подкрѣпено отъ нѣкой прѣдставители, тѣй както го прочетохъ, да си вдигнатъ ржката. (Менѣство) Не се приема.

Ще дамъ на гласуване законопроекта тѣй, както се прочете отъ г. докладчика. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ законопроекта на трето четене тѣй, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Давамъ петъ минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ)

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: (Звъни) Засѣданието продължава. Имамъ да съобщя на г. г. народнитѣ прѣдставители, че понеже г. г. министритѣ иматъ Министерски свѣтъ, който не може да се отложи, то помолиха ме да се съгласите, г-да, да вдигнемъ засѣданието, като останалитѣ двѣ точни отъ дневния редъ останатъ за утрѣ, вторникъ, въ обикновенния часъ.

Н. Мушановъ: Г. прѣседателю! Искамъ да направя една бѣлѣжка по дневния редъ, за да я имате прѣдъ видъ.

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Именно, азъ ще говоря по дневния редъ.

Прѣди, обаче, да консултирамъ Народното събрание по този въпросъ, имамъ да направя едно заявление по въпроса за прѣдложението на Военното министерство. Понеже чувамъ, че нѣкой отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сж правили справки и не сж могли да намѣрятъ разнитѣ постановления, за които се говори въ това прѣдложение и има едно оплакване, доста основателно, че тѣ не сж били напечатани и раздадени на народнитѣ прѣдставители, азъ смѣтамъ за мой дългъ да ви дамъ слѣднитѣ обяснения. Това прѣдложение се внесе вчера. Отъ справката, която се направи, се оказа, че въ Държавната печатница нѣма достатъчно персоналъ, за да може наврѣме да се наредятъ, напечататъ и раздадатъ всичкитѣ прибавки къмъ прѣдложението, затова азъ разпоредихъ да се напечата само текстътъ на прѣдложението, а самитѣ прибавки, които се състоятъ въ редъ постановления, да останатъ тукъ, както сж, на разположението на г. г. народнитѣ прѣдставители. Това направихъ, първо, защото не мисля, че то е нарушение на правилника, и второ, защото смѣтамъ, че е по-важно да се спаси текстътъ на конституцията, който изисква, щото при първото събиране

на камарата още, да се разискват всички тѣзи постановления на Министерския съветъ, свързани съ чл. 47 на конституцията, отколкото непрѣмънно да се спазва буквата на правилника. Слѣдователно, по моето мнѣние, тъй, както е наредена работата, ако има народни прѣдставители, които да се интересуватъ отъ съдържанието на постановленията, азъ ще ги туря при началника на канцеларията на разположението на тия г. г. народни прѣдставители. Всѣки, който се интересува, ще има възможностъ до утрѣ подиръ обѣдъ да ги прочете и да си вземе бѣлѣжка. Азъ ще ви моля да се съгласите съ това. Ако г. г. народнитѣ прѣдставители непрѣмънно настояватъ тѣзи постановления да бѣдатъ напечатани и раздадени, ще трѣбва тогава съ извѣстенъ вотъ тази точка да се отложи за слѣдующата сесия. По този въпросъ, ако искате думата, заповѣдайте.

Г. Мушановъ има думата.

Н. Мушановъ: Не е ли възможно да се натоварятъ нѣкое отъ министерствата да литографира тѣзи постановления? Възможно е тази нощъ да се отлитографираатъ и утрѣ да се раздадатъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Не е възможно и това да се направи, защото нѣма персоналъ.

Н. Мушановъ: Но това трѣбва да стане. Г. прѣседателъ самитѣкъ схваща важността на въпроса. Ние не можемъ да разглеждаме постановленията само тъй, нумеръ еди-кой-си; това не е редовно.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ако народното прѣдставителство, съ вотъ на камарата, иска да отложи разглеждането на тия постановления за идущата сесия, поради невъзможността сега да се гледатъ, то е вече ваша работа. Азъ оставямъ този въпросъ да го рѣши почитаемото Народно събрание. Да търсимъ сега въ канцеларията хора и да ги караме да вършатъ нощна работа, безъ да сме сигурни, че ще постигнемъ единъ резултатъ, че могатъ да се напечататъ двѣстѣ екземпляра, такава практика не мога да направя. Който се интересува отъ тѣзи постановления — ето ги при мене, азъ ще ги оставя при началника на канцеларията; до утрѣ има 20 часа — ще има възможностъ да ги прочете и да си вземе бѣлѣжка. Ако, въпрѣки това, обаче, пакъ повтарямъ, Народното събрание намѣри, че трѣбва да се отложи тѣхното разискване за слѣдующата сесия, нѣмамъ нищо противъ. Народното събрание е суверенно да вземе актъ, че тѣзи постановления сѫ били внесени и че, по рѣшение на Народното събрание, се отлага тѣхното разглеждане.

Има думата г. Георги Шиваровъ.

Г. Шиваровъ: Г-да! Отъ насъ се иска да одобримъ едно прѣдложение, внесено отъ г. военния министъръ, съ което прѣдложение се иска утвърдението на 12 постановления на Министерския съветъ. Въ прѣдложението сѫ изтъкнати нумерата и датитѣ на самитѣ постановления и е казано по-долу, че къмъ туй прѣдложение се прилагатъ 14 прѣписи и два списъка. Г. прѣседателствующиятъ обясни, че по липса на работници въ Държавната печатница, нѣма се физическа възможностъ да се прѣдставятъ както прѣписитѣ, така и тѣзи два списъка. Г. прѣседателствующиятъ казва, че на разположение на народното прѣдставителство е канцеларията на Народното събрание, дѣто може да отиде всѣки отъ насъ, до утрѣ до обѣдъ, да види съдържанието на постановленията и да си вземе бѣлѣжка, за да може народното прѣдставителство да бѣде утрѣ готово за слѣдъ обѣдъ. Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че се нѣма физическа възможностъ да мо-

гатъ 213 души народни прѣдставители да отидатъ подиръ редъ въ канцеларията да провѣрятъ съдържанието на постановленията. Г. Мушановъ казва, че тази вечеръ може да се задѣлкатъ писаритѣ тукъ да снематъ на литография прѣписи на тѣзи списъци. За това, мисля, смѣло се нѣма възможностъ. Най-хубаво е да приемемъ това, което и самъ г. прѣседателствующиятъ каза по-рано: по рѣшение на Народното събрание, разглеждането на това прѣдложение да се отложи за слѣдъ празницитѣ и да се сезираме съ него, когато ще бѣдатъ отпечатани всичкитѣ прѣписи плюсъ списъцитѣ, защото, иначе, ако сега го гласуваме, ние нѣма да можемъ да изпълниме въ точъ своя законодателенъ мандатъ. Ние ще влѣземъ въ ролята на една канцелария, която, чисто и просто, ще зарежирова станалото, но не въ ролята на едно законодателно тѣло. А понеже туй прѣдложение има законодателенъ характеръ, азъ мисля, че най-правдоподобно е неговото разглеждане да се отложи, по рѣшение на Народното събрание, за слѣдъ празницитѣ, когато ще имаме всичко на ръка, и когато ще можемъ съ съзнание да вздигнемъ ръка за или противъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Петъръ Петрановъ.

П. Петрановъ: Г-да! Азъ мисля, че нѣма защо да да отлагаме разглеждането на този въпросъ за втората половина на настоящата сесия: господата, които се интересуватъ отъ тѣзи постановления могатъ въ половина часъ да разгърнатъ тѣзи постановления въ канцеларията на Народното събрание и да си взематъ съответнитѣ бѣлѣжки, защото, увѣрявамъ ви, че болшинството отъ тѣзи, които ще взематъ думата по въпроса, ще бѣдатъ адвокати, а тѣ въ сѣдината изучаватъ цѣли процеси само съ бѣлѣжки, безъ да взематъ прѣписи отъ всички книги.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Василь Димчевъ.

В. Димчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Този въпросъ трѣбва да обсъдимъ отъ гледна точка да спазимъ постановленията на конституцията и да не създаваме прецеденти, които не сѫ хубави. Прилагането на чл. 47 отъ конституцията е нѣщо извънредно. Тѣзи изключения трѣбва да бѣдатъ колкото е възможно по-малко. Азъ мисля, че по-добъръ ще направимъ, ако се съгласимъ утрѣ да се разгледатъ постановленията на Министерския съветъ, защото нѣма практическа невъзможностъ; практическо неудобство, отъ гледна точка на туй, че ние не ще можемъ да рѣшаваме по въпроса съ пълно знание и пълно изучаване на прѣдмета, не съществува. Защото, наистина, говори се, че постановленията сѫ 12, но принципиално обсъждането на въпроса, на прѣдмета, е едно. Ние имаме да обсъждаме, дали министерството имало или нѣмало основание, при дадения моментъ, да постанови туй изключение за освобождение отъ явяване подъ знамената извѣстни категории хора; тѣ ще бѣдатъ една, двѣ или три категории хора. Принципатъ, слѣдователно, е единъ, който ще занимава народното прѣдставителство, когато ще обсъжда и разрѣшава въпроса. Постановленията може да сѫ 12 или 13, но, по рода си, тѣ се отнасятъ за единъ и сѣщи прѣдметъ. Сега, колкото се отнася до видоветѣ, и тѣ не сѫ кой знае колко много. Има видове чиновници, които подлежатъ на освобождение по закона за въоръженитѣ сили, а има и видове, които не подлежатъ на освобождение. Сега, само тѣзи послѣднитѣ видове, които ще бѣдатъ три, четири, или петъ, за тѣхъ има да обсъждаме, дали да си дадемъ довѣрието на правителството, за дѣто с рѣшило тѣхното освобождение въ този моментъ.

или не. Този е всичкият въпрос, който има да обсъждаме и да решимъ. Щомъ е такова положение и щомъ знаемъ, че лицата, които има да взематъ думата по този въпросъ, не сж цѣлото Народно събрание, а ще бъдатъ 10-тина, 15 или 20 души максимумъ, които ще се заинтересуватъ и ще ни изнесатъ съдържанието на тѣзи постановления отъ трибуната, като знаемъ принципа — подробноститѣ, както казахъ, ще се изнесатъ отъ г. г. ораторитѣ отъ трибуната — ние ще бъдемъ въ пълно знание на въпроса да решаваме. Тукъ ще има да играе роль повече нашето доверие, отколкото сложността на самия предметъ. Като е тъй, азъ мисля, че е по-добъръ да не правимъ изключение отъ разпоредбитѣ на конституцията и да не оставяме въпроса, който трѣбва да се разгледа още въ първитѣ дни на най-близката сесия, да бъде разглежданъ въ слѣдующата половина на тая сесия. Този въпросъ трѣбва да се разрѣши още сега. За туй, азъ съмъ на мнѣние, да приемемъ първото предложение на г. председателствующия, а именно, тѣзи постановления да се поставятъ на дневенъ редъ за разглеждане утрѣ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Никола Константиновъ по дневния редъ.

Н. Константиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че този въпросъ не е въпросъ само за доверието, което трѣбва да дадемъ на правителството. Азъ мисля, че по този въпросъ не ще му откажемъ нашето доверие, защото, по всека вѣроятностъ, то е вземало рѣшения такива, които сж се диктували отъ силата на обстоятелствата. За мене, обаче, е важно друго едно обстоятелство — отъ насъ се иска да утвърдимъ тѣзи постановления на основание чл. 47 отъ конституцията. Азъ считамъ, че именно Народното събрание, като иска да спази формата, щото тия постановления да бъдатъ утвърдени въ първата сесия, която слѣдва подиръ тѣхното издаване, не трѣбва да игнорира другата частъ отъ постановленията на този чл. 47, който ни говори слѣдующето: (Чете) „Ако би държавата да се заплашва отъ външна или вътрѣшна опасностъ, а Народното събрание не би могло да се свика, то само въ такъвъ случай царятъ, по прѣдставление на Министерския съвѣтъ и подъ обща отговорностъ на министритѣ, може да издава наредби и да прави разпореджания, които иматъ задължителна сила като законъ. Такива извънредни наредби и разпореджания се прѣдставятъ за одобрение на първото, свикано слѣдъ това, Народно събрание.“ Сега, г. г. народни прѣдставители, азъ считамъ, че ние тукъ би трѣбвало да имаме нѣкаква разпоредба, която да бъде влѣзла въ сила и да се е практикувала като законъ, съ подписа не само на Министерския съвѣтъ, ами и на Негово Величество Царя, и тогава да разглеждаме тази наредба като законъ, който и да одобримъ или не. Ние въ случая нѣма да разглеждаме едно или 14 постановления на Министерския съвѣтъ, ние ще има да разгледаме извѣстенъ законъ, приетъ отъ Министерския съвѣтъ, подписанъ отъ Негово Величество Царя и влѣзълъ въ сила съ указъ като законъ, който сме повикали да приемемъ или отхвърлимъ. Такова е моето гледище, г. г. народни прѣдставители, по тоя въпросъ.

Колкото се касае до физическата невъзможностъ, която е създадена отъ това, че тъкмо сега се е помислило за напечатването на постановленията, азъ мисля, че нѣма защо да влизаме въ разглеждането на този въпросъ, тъй като отъ м. октомврий насамъ е имало врѣме да се напечататъ и да се внесатъ, щомъ като се е знаело, че тѣ ще подлежатъ на одобрение отъ Народното събрание. Ето защо азъ считамъ, че постановленията сж неправилно внесени. Трѣбва да бъде внесенъ законъ на одобрение отъ

народното прѣдставителство съгласно чл. 47 отъ конституцията; иначе, ние бихме нарушили самата конституция, за която толкова често обичаме да плачемъ.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата кюстендилскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Василь П. Николовъ по дневния редъ, а не по сжщество на въпроса. Азъ мисля, че г. Константиновъ се отвлѣче малко върху въпроса, да-ли съдържанието на тѣзи постановления или на прѣдложението е конституционно или не. То е въпросъ, който може да се разгледа, когато се дебатира по сжщество. Сега, г. г. народни прѣдставители, е въпросъ само за дневния редъ, да-ли да се поставятъ министерскитѣ постановления на дневенъ редъ въ утрѣшното заседание, или да се оставятъ за втората частъ на сесията.

Х. Цаневъ: Г. прѣдседателю! Азъ мисля, че въ чл. 47 на конституцията е казано: „Такива извънредни наредби и разпореджания се прѣдставятъ за одобрение на първото, свикано слѣдъ това, Народно събрание.“

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Да, но сесията се продължава.

В. п. Николовъ: Понеже конституцията заповѣдва още въ първата сесия на слѣдующето Народно събрание да се внасятъ на одобрение такива постановления, а отъ друга страна, г. г. народни прѣдставители, въ течение на дебатитѣ по разнитѣ въпроси въ тази сесия се зачехна инцидентно и съдържанието на тѣзи постановления и почти по-големата частъ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сж освѣтлени по материята, ако оставимъ тази работа да се дебатира въ втората частъ на сесията, тогава ще трѣбва да захванемъ пакъ отново, ще трѣбва да се взираме върху всички тѣзи дреболии, които се изнесоха тукъ и да губимъ двойно повече врѣме.

П. Петрановъ: Толкозъ повече, че г. Такевъ ги изложи онзи денъ.

В. п. Николовъ: Да. — Така щото въ утрѣшното заседание ще може да се продължи разглеждането на тия постановления и сравнително съ по-малко врѣме и по-малки разноски за държавата, защото тѣзи пари за държавата сега, въ този моментъ, когато се намира въ война, сж много необходими. Та, казвамъ, по тоя начинъ ние ще съкратимъ и работата, и ще направимъ една икономия въ разносикитѣ на държавата. Освѣтъ това, има едно друго съображение: може-би войната ще се свърши утрѣ, и когато втората половина на сесията продължи, тогава ще се намираме въ едно положение съвършено различно отъ сегашното и повръщането къмъ този въпросъ не ще бъде отъ голѣмъ интересъ. Ето защо азъ мисля, че понеже утрѣ нѣма да имаме друга работа, не би трѣбвало да вземемъ паритѣ на държавата, безъ да свършимъ извѣстна работа. Нека се постави този въпросъ утрѣ на дневенъ редъ и да се разрѣши.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Георги Шиваровъ, само за пояснение.

Г. Шиваровъ: Ако азъ направихъ прѣдложение да се отложи разглеждането на тѣзи министерски постановления въ продължение на втората половина отъ тази сесия, то е защото азъ разбирамъ, че ние нѣмаме двѣ сесии, а една; само се прѣдставяватъ заседанията отъ днесъ за еди-кога-си. Слѣдователно, имаме само една сесия. Азъ не направихъ, казвамъ, това прѣдложение съ намѣрение да се повдигне въ-

просто за никакво доверие или недоверие към този или онзи от министрите, или към Министерския съвет, а чисто и просто от желание да запазим онова върховно и свещено начало, да не се създават прецеденти във Народното събрание, да се внасят предложения, неподкрепени с нужната материя, която е необходимо да бъде изтъкната обстойно, както е казано и въ самото предложение, че министерските постановления ще бъдат придружени с прѣписи и списък. Само от това желание, г. г. народни прѣдставители, аз направих предложението си. Ако ние възприемем да се разгледаат още утрѣ тѣзи постановления, ние ще създаме единъ прецедентъ, отъ който ако не ние, сегашното Народно събрание, или сегашниятъ Министерски съветъ, то въ бъдеще, когато други хора ще седятъ на червената маса, или когато други прѣдставители ще седятъ на налните мѣста, ще се възползуватъ, за да направятъ нѣкои лоши работи. Азъ мисля, че въпросътъ не е отъ такава голяма важностъ, че да не може да се отложи. Ако имаме да се вотира нѣкой кредитъ, който е свързанъ съ нѣкои други по-важни и сериозни работи, никой отъ насъ нѣмаше да вземе думата и нѣмаше да го прави въпросъ. Тѣй като тукъ се касае да утвърдимъ 14 министерски постановления, ние ще ги утвърдимъ, ще вдигнемъ рѣка; ако трѣбва, азъ съмъ готовъ даже и сега да вдигна рѣка. Но нека опазимъ онзи свещенъ принципъ, да се запази Народното събрание отъ създаване на подобни лоши прецеденти. Само затуй искамъ да се отложи разглеждането на тѣзи постановления въ продължение на сжщата тази сесия, слѣдъ празниците.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Тончевъ.

Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣдложението, за което е въпросъ не може да се тури на дневенъ редъ утрѣ, по чисто формални причини, защото не сж прибавени приложенията, за които се говори въ него. Народното прѣдставителство не може, и никога не трѣбва да си позволява, да пристѣпа къмъ разглеждането на едно прѣдложение, или на единъ законопроектъ, безъ да сж приложени къмъ него всички ония документи и книжа, за които самото прѣдложение или законопроектъ говори, понеже приложенията съставляватъ нераздѣлна частъ отъ тѣхъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Г. Тончевъ! Позволете ми да направя едно малко пояснение. Вие, навѣрно, отсъствувахте и не сте чули, когато съобщихъ . . .

Д. Тончевъ: Азъ чухъ, че не било възможно да се приготвятъ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Тѣ сж тукъ, съобщени сж на народното прѣдставителство, но не сж напечатани, и не могатъ да се раздадатъ.

Д. Тончевъ: Въ всеки случай, приложенията сж прѣдставени въ единъ или два екземпляра. Споредъ практиката, която ни е ръководила досега, приложенията не трѣбва да сжществуватъ само въ канцеларията на Народното събрание въ единъ или два екземпляра, но трѣбва да се прѣдставятъ въ толкова екземпляри, колкото сж народните прѣдставители, за да имъ се даде възможностъ, да ги изучатъ. Ето защо, азъ мисля, че понеже нѣма нужното число екземпляри отъ приложенията, които трѣбва да придружаватъ прѣдложението, послѣдното не може да се тури на дневенъ редъ. А понеже сесията,

споредъ конституцията, продължава отъ 15 октомврий до 15 мартъ, съ едно прѣкъсване, ще можемъ да го туримъ на дневенъ редъ въ едно отъ идущите заседания, въ втората половина на сегашната сесия, до което време ще могатъ да се приготвятъ всички тѣзи приложения.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Петко Теодоровъ.

П. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който ни занимава, е доста осветленъ за всички и нѣма нужда отъ много философстване, за да се дойде до едно практическо заключение. Прѣдложението, което сме повикани да обсъдимъ, е напечатано и необходимитъ къмъ него таблици сж прѣдставени на Народното събрание. Каза се, че напечатването на тия таблици съставлява една практическа невъзможностъ засега и се консултира Народното събрание, считали за достатъчно депозирането на тѣзи таблици при бюрото на Народното събрание, или желаяе непрѣмънно да бъдатъ раздадени на народното прѣдставителство. Менъ ми се струва, че е достатъчно депозирането на тѣзи протоколи въ бюрото, за да може народното прѣдставителство да се занимае съ тѣхъ. Но ако народното прѣдставителство желаяе непрѣмънно да ги има всеки прѣдставител на рѣка, нека бюрото се опита до утрѣ да се отпечата тия протоколи и раздадатъ — ще се отпечатаатъ не пѣлитъ протоколи, а само онѣзи части, които сж визирани въ внесеното прѣдложение. Прочее, като прѣдоставяме на прѣседателството да се погрижи за това напечатване, ако то е възможно до утрѣ, къмъ 2 или 3 ч., още сега да поставимъ да се постави за обекждане внесеното прѣдложение въ дневния редъ за утрѣ. Успѣе ли бюрото да напечата извадките отъ протоколитъ или не успѣе, ние въ всеки случай ще се занимаемъ съ прѣдложението утрѣ.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата по единъ съвсѣмъ инцидентенъ въпросъ г. Стефанъ Дрънковъ.

С. Дрънковъ: Нѣма нищо Богъ-знае какво важило да се рѣшава, та трѣбва непрѣмънно сега да се вземе рѣшение и да създаваме прецедентъ, който ще бъде лошъ за нашата бъдеща парламентарна практика. Не говоря засега, защото всестранно се приказва за тия постановления. Г. Такевъ приказва тукъ пѣли часове. Прѣди той да говори, по-рано и азъ казахъ, че правителството трѣбва да влѣзе въ ролята си и да повика отъ армията всички хора, които му сж необходими тукъ. Но има друго нѣщо, което кара г. Петко Теодорова да иска сега непрѣмънно да минатъ прѣзъ Събранието постановленията. И вие тръгнахте най-напрѣдъ да разправяте, че конституцията нѣма да се наруши.

П. Петрановъ: А Вие демагогствувахте.

С. Дрънковъ: Виждате, че нѣма никакъ да се наруши конституцията. Ако могатъ да се напечататъ и се раздадатъ постановленията, утрѣ можехме да ги разгледаме; но прѣседателството заявява, че не може — какво искате повече? Значи, остава да се разгледаатъ тогава, когато може, когато бъдатъ готови. Какво да направимъ сега? Трѣбва непрѣмънно да има нѣщо, което да ви яде, да чувствувате една несправедливостъ или една вина. Но, . . .

П. Теодоровъ: Нѣма такава нѣщо.

С. Дрънковъ: . . . и понеже казвате, че нѣма такава нѣщо, което да ви яде, нѣма една несправед-

ливост, то нека оставимъ за слѣдъ празниците разглеждането на тѣзи постановления.

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Обявявамъ дебатитѣ за прѣкратени. За ясностъ ще резюмирамъ още единъ пѣтъ прѣдмета на тѣзи дебати. Или втората точка отъ дневния редъ, за одобрение постановленията на Министерския съвѣтъ, отнасящи се до освобождението на нѣкои длъжностни лица отъ военна служба, ще остане за идното засѣдание, утрѣ, или ще остане за втората половина на тая сѣщата сесия. Прѣседателството смѣта, че и едното, и другото рѣшение сж законни, прѣдъ видъ на фактическата невъзможностъ да стане сега напечатването на тия постановления, и остава народното прѣдставителство да рѣши този въпросъ чрезъ своя вотъ.

Ще положа на гласуване първото. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да остане тази точка отъ дневния редъ за утрѣ, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Събранието приема.

Съ това, г-да, се изчерпва въпросътъ по дневния редъ.

Има думата г. Никола Мушановъ по дневния редъ.

Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Вие гласувате да се постави разглеждането на тия постановления за утрѣ на дневенъ редъ. Но ние пакъ се натъкваме на изричитѣ постановления на правилника.

М. Гайдовъ: Утрѣ ще говоримъ.

Съ това, г-да, се изчерпва въпросътъ по дневния дневенъ редъ за утрѣ.

И. Минчевъ: Вие сте сѣ адвокати.

Н. Мушановъ: Ако искате да ви правя шиканин, азъ най-напрѣдъ ще ви кажа, че този въпросъ не може да го рѣшавате, докогато нѣма на министерската маса единъ министъръ. Това не е парламентаренъ редъ.

И. С. Бобчевъ: Това е по дневния редъ, а не по въпроса.

Н. Мушановъ: Докогато нѣма министъръ, който да ни каже гледището на правителството по този въпросъ, Народното събрание не може да рѣшава. Има по-стари парламентъори отъ васъ; азъ забѣлжихъ мисълта на г. Димчева, който е много старъ депутатъ, той разбира много добръ тия работи. Трѣбва непрѣмѣнно да ни се раздадатъ постановленията, за да могатъ да се поставятъ на дневенъ редъ. Тѣй казва правилникътъ изрично.

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Г. Мушановъ, тукъ има въпросъ за тълкувание и азъ съжалявамъ, че вие се правите, какво не разбирате. Може да се поддържа тезата, че само прѣдложението трѣбва да се напечата и раздаде, но не е задължително и приложението да се напечататъ и раздадатъ; това е една теза, която може да се поддържа, и камарата е компетентна да изтълкува въ това отношение правилника.

Н. Мушановъ: Никога не можете да вземете рѣшение да измѣняте правилника ad hoc.

Прѣседателствуващъ А. Буровъ: Нѣма да измѣняваме правилника, г. Мушановъ, и върху туй именно споримъ. Азъ смѣтамъ, че въпросътъ е изчерпанъ слѣдъ вота на Народното събрание. Следователно, оставатъ за утрѣ точкитѣ отъ дневния редъ на днешното засѣдание, които не сж разглеждани, включително точка втора, за одобрение на казанитѣ постановления.

Които г. г. народни прѣдставители желаятъ, още единъжъ повтарямъ, да изучатъ тия постановления, ще ги иматъ на разположение при началника на канцеларията.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 5 ч. 45 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателствуващъ подпрѣседателъ: **А. Буровъ.**

Секретаръ: **А. Кипровъ.**

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. Гължбовъ.**